శ్రీమతి కళ్లేపల్లె వెంకటరమణమ్మ
పత్రికాధిపతురాలు

Reg No. M. 1587.

ఆంధ్రలక్ష్మి.

సంపుటం 2. మాసపత్రిక. సంచిక 8.

రాజపోషకులు.

శ్రీ జనార్ధనపాఢి దివాన్ బక్షీ మహాపాత్రులుంగారు, రాయగడ కొరాపుట

శ్రీ వరదా కామేశ్వరరావు నాయుడుగారు

శ్రీ శ్రీ శ్రీ మహారాణీ సాహెబావారు, తునిసంస్థానము

శ్రీ శ్రీ శ్రీ రాణీ కాకర్లపూడి అప్పలనరసాయమ్మ అయ్యగారు

రామచంద్రపురము

శ్రీమతి వాడ్రేవు పద్మనాభమ్మగారు, పిఠాపురం

పోషకులు.

శ్రీమతి గాదె చూడిమఱుతమ్మగారు

" గజవిల్లి సుభద్రమ్మగారు

" దిగుమర్తి రాజ్యలక్ష్మమ్మగారు

" ఉన్నవ మహాలక్ష్మమ్మగారు

" పేర్ల అన్నపూర్ణమ్మగారు

" మగ్గిరాల రమణమ్మగారు

" కొమ్మూరు లక్ష్మీనరసమ్మగారు

" వేముల చంద్రమతమ్మగారు

" చతుర్వేదుల సుబ్బమాంబగారు

" వైశ్యరాజా సూరయ్యశాస్త్రిగారు

" అర్కపూడి బుచ్చయ్య శ్రేష్టిగారు

" ఆయుర్వేద వి. శ్యామసుందరరావు ప్రభుత్వ

" వెందాళం మృత్యుంజయ నాయుడుగారు

" బలిడి నారాయణ నాయుడుగారు

శ్రీ రాజావలసల కామాక్షి నాయుడుగారు

,, అప్పికట్ల రంగనాథం పంతులుగారు

,, నల్లి శివయ్యగారు

సహాయులు.

శ్రీమతి వరహాగిరి వెంకటసుబ్బమ్మగారు

,, మారెళ్ల సుబ్బలక్ష్మమ్మగారు

,, పాలెం రామలింగయ్యగారు

,, తాడిమేటి శేషగిరమ్మగారు

,, శింభాన సీతారామమ్మగారు

,, చిన్నవ వెంకట సత్యనారాయణమ్మగారు

,, కొల్లూరు సోదెమ్మగారు

,, పురిసాకం వెంకటరమణమ్మగారు

,, కావలి వెంకటరత్నమ్మగారు

మహారాజశ్రీ మాలుల గంగయ్యగారు

,, పోచిరాజు రాజేశ్వరరావుగారు

,, గ్రీసు రంగమ్మగారు దొరసాని పోడు మహమ్మద్, పెంట్కు

,, నూతి రామమూర్తిగారు

,, కొండాడ సర్వాపి సుబుద్ధిగారు

,, శ్రీరాజా విక్రమదేవ వర్మగారు

,, ప్రధాన లక్ష్మీనరసింహం పంతులుగారు

,, కళ్ళేపల్లి రాజేశ్వరరావుగారు

,, మునుకుట్ల శివరామయ్య భక్తగారు

,, దర్శి సూర్యనారాయణ నాయుడుగారు

,, కల్లేపల్లి నృసింహమూర్తిగారు

,, తాడికొండ లక్ష్మీనారాయణగారు

,, కోటిన్న కృష్ణమూర్తి శ్రేష్ఠిగారు

» తిత్తి బలరామయ్య నాయుడు గారు

» తిత్తి జానకిరామయ్య నాయుడు గారు

» మేడిమి వెంకటస్వామి గారు

» శ్రీ జనార్దనపాత్రో ఖడంగా గారు

» చెట్టి అప్పలస్వామి నాయుడు గారు

» మజుందారు శ్రీనివాసరావు పంతులు గారు

» పోట్నూరు జగ్గారావు గారు

ఆంధ్రలక్ష్మి మొదటిసంపుటము.

ఇందు లక్ష్మీశ వాసంతికోపన్యాసలలూనా, నీతి మత సంఘాది విషయిక లేఖలు, కథలు, వ్యాసములు పద్యములు, పాటలు, మంగళహారతులు మొదలగునవి గలవు వెల రు2 0.0 పోస్టేజి ప్రత్యేకము ఆంధ్రలక్ష్మి చందాదారులకు సగము వెలకే ఈయబడును.

Andhra Lakshmi Press

ఆంధ్రలక్ష్మి ముద్రాక్షరశాల

ఇందు తెలుగు, ఇంగ్లీషు, ఓఢ్రము అను నీమూడు భాషలలో గ్రంథములు, పత్రికలు, నోటీసులు, రసీదులు, ఫారములు, శుభలేఖలు [illegible], సీసులు, మొదలగు అచ్చుపని యెల్లను సుందరముగా [illegible] తయారుచేసి సరసముగా కాలమునకందజేయగలము. పనిని చౌకగాను, నాణ్యముగాను, త్వరగాను చేసి పంపబడును. వివరములకు వ్రాసి తెలిసికొనుడు

మా నకు :— ఆంధ్రలక్ష్మి ముద్రాక్షరశాల

మెయిను రోడ్డు బరంపురం (గంజాం జిల్లా)

శ్రీమతి కళ్లేపల్లె వెంకట రమణమ్మ

పత్రికాధిపురాలు

విషయసూచిక.

1. ప్రార్థనము:— శ్రీయుత కళ్లేపల్లె శివరామయ్యగారు
2. [illegible] కథ:— పత్రికాధిపురాలు
3. శారదలేఖలు:— శారద
4. పతివ్రతా ప్రశంస:— శ్రీయుత [illegible] శ్రీరామమూర్తి కవిగారు
5. పరీక్ష:— ఒక బాలిక
6. పాతివ్రత్యము:— [illegible] వెంకటేశ్వర్లుగారు
7. [illegible] శతకము:— [illegible] కవిగారు
8. దమయంతి:— శ్రీమతి వేముల [illegible]మ్మగారు
9. [illegible] మాహాత్మ్యము శ్రీయుత [illegible] శ్రీశైలం[illegible]
10. [illegible] కళ్లేపల్లె శివరామయ్యగారు
11. శ్రీ [illegible] స్వామిగారు అభినవ విద్యాపాఠశాలాధిపతులు
12. [illegible] పత్రిక.
13. [illegible] ....

ఆంధ్రలక్ష్మి.

శా॥ శ్రీ రమ్యంబగు నాంధ్రదేశ మహిళా శ్రేణీకళోద్భాసమై
నారీలోక మనోగతాంధ తమసా జ్ఞానాగ్ర్యవిజ్ఞానమై
ధీరోదార వివేకముఖ్య సుగుణా ధే[illegible]ంబునై [illegible]
పారన్ వర్ధిలి "ఆంధ్రలక్ష్మి" నుగ[illegible]

సంపుటము 2 { బరంపురం, గ[illegible] జిల్లా / అగష్టు [illegible] } సంచిక ౪.

ప్రార్థనము

ఉ॥ ధారుణిధర్మ నాన్యమయి * తల్లడ మొందగఁజొచ్చె నంచు సం
స్కార మొనర్ప నెంచెదరు * సాగుచె యుద్యమమి క్కలిన్ దురా
చారమె యుక్తధర్మమయి * సన్నుతి గాంచు నటంచు బల్కు *
కారుణికోత్తముల్ ఋషులు * గ్రంథములందున లోకనాయకా

చ॥ వసుమతి నుద్ధరింపఁ గల * వారు పరస్పర మైత్రిగల్గి మా
నసమములంబు చేసికొని * నాయకు నొక్కని నీదు పాదభ
క్తుని మదినమ్మి వర్తిలిన * కోరిన కోర్కె దీఱ నట్టిస
ద్గుణఖని నీయుగంబున న * గోచరులే గద లోకనాయకా

బాలనీతికథ.

పిల్లలారా! మీరాగ చిన్నలు. మేము పెద్దలము. మాకాల మునకును మీకాలమునకును చాలవ్యత్యాసము కలదు. మా భావములు వేరు మీ భావములు వేరు. ఇప్పటివారు మనపూర్వా చారవ్యవహారము లన్నిటికి తిలోదకము లిచ్చిరి. గౌరవనీయము నుదేశాభ్యుదయకరములునగు నవ ప్రవృత్తులను విడనాడిరి. సేవ కావృత్తియే గౌరవనీయమునగు నుద్యోగమని తలంచిరి. జ్ఞానదా యకములగు మనవేదాది విద్యలకు నుచ్చ జుట్టిరి. కడుపుకూటికై ఆంగ్లేయ విద్యాభ్యాస మొనరింపఁ దొడగిరి. అందుకొరకు పెద్ద లార్జించిన మడి మాన్యముల నమ్ముకొని ఫకీర్లయిరి. మన వేష భాషలు గగనారవిందములైనవి. సుమారు నలుబదేబది యే ండ్లకు పూర్వము మనలను చూచియుండిన యొక పరదేశీయు డు తిరుగా నిపుడు వచ్చి చూచినచో అనాటివారే వీరని మన స్త్రీలనుగాని పురుషులనుగాని చూచి పోల్చుకొనఁ జాలఁడన నతిశయోక్తి కానేరదు. ఆకాలపు పురుషు లిప్పటివారివలె జు ట్టులేని క్రాపింగుతలలు, బొట్టులేని ముఖములు, పింజకట్టులేని పాట్లాములు, ఉత్తరీయములేని కోట్లు మొదలగువాని నెఱుఁగు రు. అప్పటిసతీతిలకము లిప్పటికన్యాకామణులవలె వంక పాపిటలు వాలుజడలు, జెడసిగలు, బొట్టులేని ముఖములు, ముంగరలేని ముక్కులు, కాటుకలేని కన్నులు, పసుపుపూతలేని మేనులు, రవికముడిలేని జాకెట్లు, కచ్చలేని గూడకట్లు, మాఱుపైటలేని పైటపిన్నులు, కడియములులేని మొండికాళ్లు మున్నగువాని నె

యుంగరు. ఇపుడు మనము మాటలాడుకొను చుండు భాషయు మా యొక్క భాష కాదు; నానావిధములగు పరదేశ భాషలతో సాంకర్యమై మన వేషమువలెనే వికార స్వరూపము ధరించిన క్రొత్తభాషగా మారిన గ్రామ్యమైనది. ఈ వేష భాషలుగల మనలను జూచినవారు, కర్మబాహ్యులగు పరదేశీయులను కొనియెదరుగాని కర్మిష్ఠులగు భారతీయులను కొనఁజాలరు. అన్యులను కొనిన యంతమాత్రమున మనము భారతీయులము కాకపోదుమా యనుకొనవలదు. మనవేష భాషలే మన యాచార వ్యవహారములు, నిష్ఠానియమములు, ధర్మచింత, నీతివర్తనము, దైవభక్తి, పాపభీతి, పాతివ్రత్యము, పరోపకార పరాయణత, దేశాభిమానము, స్వార్థత్యాగము మున్నుగాగల సకలసద్గుణములను నశింపఁ జేయుటతోఁ జాలింపక పాశ్చాత్యభావముల నంకురింపఁ జేసినవి. వేషభాషల కింతటి గొప్పమార్పును జేయునంతటి శక్తియుండునా యని శంకింపవలదు. వేషభాషల లోనే మనజీవితమంతయు నిమిడియున్నది. వానివలననే లోకమంతయు మోసపోవుచున్నది. వానివలననే మన యాయురారోగ్యములు వృద్ధిక్షయము లందుచున్నది. వేషభాషలు మారిన క్షణమే భావమును మారుటలో నాశ్చర్యమేమియు లేదు. ఇందుకుదాహరణముగా నొక చిన్నకథను జెప్పెద నాలింపుడు.

పూర్వకాలమున నుత్తముడను రాజు సుశీలయను భార్యతోఁగూడి రాజ్యమేలుచుండెను. అతడు ప్రజారంజకుడును, సజ్జ

క్షత్రియుఁడును, న్యాయైకదక్షుఁడు నై అపరిమిత ధనమాన్యం బు ధర్మపత్నితో సకలవిధములగు సౌఖ్యముల ననుభవింపుచున్నను సంతానములేని దుఃఖమున తీర్థయాత్రలు, సప్తసంతాన ప్రతిష్ఠలు, మున్నగు సకలధర్మముల నాచరించి తుదకొక పుత్రికారత్నముఁగాంచెను. ఆబాలికయు దినదిన ప్రవర్ధమానయై యువతి యయ్యెను. ఆమెసౌందర్యమునకు, సౌశీల్యమునకు, విద్యావినయ సంపత్తికి నైశ్వర్యమునకు దగినవరుడు లభింపమిచే నామెవివాహ మొనరించుటలో నాలస్యమై యాకన్యకాలావణ్య యౌవనము అడవిఁగాసిన వెన్నెలవలె వ్యర్థమగుచుండెను. అట్టికాల విలంబముకతన నగు పుత్రికా పరితాపమునకు సహింపఁజాలక తల్లియగు రాణి యొకనాటిరాత్రి పుత్రిక గాఢనిద్రనున్న సమయమున నామెకు తెలియకుండునటుల నామెవివాహముగూర్చి భర్తతో ప్రస్తావించెను. ఆసమయమున నొక చోరుఁడానగరున బ్రవేసించి భార్యాభర్తలిరువురును మేల్కొని మాటలాడుచుండుటచే దొంగిలించుటకు వీలుగాక వారిసంభాషణ ముగిసి వారునిద్రించువరకు పొంచియుండెను. రాజదంపతుల సిద్ధాంత ప్రతిపక్షవాదములైన పిమ్మట, నట్టివాఁడైన నొక యువకునికి తమపుత్రికనిచ్చి పరిణయము గావింపవలెననియు, తమ రాజ్యము నైశ్వర్యము మొదలగునవన్నియు పుత్రికనే యాగును గాన తమయల్లుఁడు శ్రీమంతుఁడగుననియు, దానివలననే కులవంతుఁడు, గుణవంతుఁడు, రూపవంతుడు, విద్యావంతుడు గా

తు నగుననియు నింబ మేగాగ్రి మొదటిదినే వివాహము గా
వింపవలెననియు పట్టుబట్టెను. అందుపై రాజు తనముఖ్యులు జెట్టు వా
డైం పాత్రికేయుఁడు బ్రాహ్మణుఁడు కానిదో సైశ్వర్యములనకు
రాజ్యమునకు, దేశమునకు, ప్రజలకు, మనకు క్షేమకు సౌఖ్యము
లేకుండును గాన, తామీయుమహాత్మునొంటిరిగా నాగ్రామా
పాంతమున భగవచ్ఛక్తులు జనచేయు కర్మ ప్రదేశకేగి అ
ద్యోనప్పటికి స్నానసంధ్యాదులను స్నానంబులు దీర్చుకొని దేవజే
పుని ధ్యానింపుచుండు నొక ఋషీశ్వరునింగాంచి తెచ్చి వెంటనే
వివాహము గావించెదనని తనమనోనిశ్చయమును దెలుప రాణి
సంతసించెను. రాజదంపతులిరువురును సుఖనిద్రనందిరి.

ఈసంభాషణ మంతయును సాంతముగా వినుచుండిన దొంగ
యిట్లాలోచించెను. “ నాదొంగతనము వలన నేమిలాభ
ము? నేను మోయగల ద్రవ్యమెంత? దానితో ? తృప్తియునా!
తీరు ననుకొన్నను దక్కునా? ఏమైన దొంగతనము ప్రమాదకర
ము గాన నీయుద్యమమింతటితో విరమించెదను. వెంటనే ధర్మస
త్రమునకేగి ఋషివేషమును ధరించి భగవన్నామమును పారా
యణమొనరించు చుండెదను. ఈరాజు అచటికివచ్చి నన్నచటికి
తోడుకొనివచ్చి, తన కుమార్తెనిచ్చి వివాహము గావించును.
అందువలన రాజ్యమును సకలైశ్వర్యములును, సౌందర్యవతియై
గు భార్యయు లభించి ఆజన్మాంతసౌఖ్యమనుభవించ గలను.”
వెంటనే నగరువిడిచి పోయెను. స్నానమాచరించెను. జటావల్క

కామల ధరించెను. శరీరమంతయు భస్మలేపన మొనరించుకొనె
ను. భస్మాశ్రమమున కేగెను. అగ్ని ప్రజ్వాలన జేసెను. ఆయగ్ని
కభిముఖుడై పద్మాసనాసీనుడై కూర్చుండి చేతనొక మాలంద్రి
ప్పుచు నారాయణ నామోచ్చారణ మొనరించు చుండెను

ప్రాతఃకాల మయ్యెను. రాజచటికేగెను. వేషభాషల
వలన నీదొంగను నిజమగు ఋషిపుంగవుడని భావించెను. వి
నయముతో సాష్టాంగ నమస్కారము గావించెను. తన నగరు
నకు రమ్మని ప్రార్థించెను. వాని యంగీకారముం బడసెను. పరి
జనులను రప్పించెను. ఈఋషివేషుని గజారూఢునింజేసి గొప్ప
యుత్సవముతో నగరికి తోడితెచ్చెను ఒకగద్దియపై గూ
ర్చుండబెట్టి, అంతఃపుర కాంతలతోడను, మంత్రి సామంత సుహృ
ద్బంధు జనుల తోడను సమస్తోపచారముల గావించెను. వాని
యెదుట వినమ్రుడై నిలుచుండి తనదొకమనవి గలదనియు
దానిం జెల్లించెదనని వరంబొసంగ వలయుననియు రాజు వానిం
బ్రార్థించెను. దొంగఋషికి భావపరివర్తన మయ్యెను. అపుడు
తనకు జరుగుచుండు గౌరవమునకు తన వేషభాషలే మూలకా
రణమని తెలుసుకొనెను. అసత్యపు వేషభాషలె యింతటిగౌర
మిచ్చినపుడు సత్యపు వేషభాష లెంతగౌరవ మొసంగునో గ్ర
హించెను. ఆక్షణమునందె వాని భావమంతయు సత్యమగు ఋ
షీశ్వరుని భావముగా మారిపోయెను. వానిహృత్పద్మము ని
ర్మలము, నిశ్చలము నయ్యెను. అచట నఖిలాండకోటిబ్రహ్మాండ

నాయకుండాసీనుం డయ్యెను. వెంటనే లేచి నిలచి రాజా! నీ మనోభావము పూర్తిగ గోచరమైనది. నేను విరాగి నైతిని. నీవు కూతురకు తగిన భర్తను గాను, భగవదనుగ్రహమున నీదినమున నే నీయనతో వాంఛ తీరగలదని చెప్పి పరుగెత్తి పారిపోయి భక్తుడై ముక్తి గాంచెను. ఆదినంబుననే రాజపుత్రికి తగినవరుండు లభించి కల్యాణోత్సవముం గావింపఁబడెను. రాజదంపతులును, పట్టణవాసులును సంతోషవార్ధి నోలలాడిరి.

చూచితిరా! దుర్భాషలాడుచుండు దొంగవాఁడు, ఋషివేషమూని భగవన్నామ స్మరణచేసినంత మాత్రమున వానిభావ మెట్లు మారిపోయినదో, అట్లనే మీరలవాటుపడిన పరదేశపు వేషభాషల వలన మీభావములును మారిపోయినవి. మీరందరును మనవేషభాషల నవలంబింప నంతకాలము మన ముఖ్యముగ భారతీయులమై మనదేశ మభ్యుదయ మొనరింపజాలము

శా ర ద లే ఖ లు

సౌభాగ్యవతియగు కల్పలతకు

సెచ్చెలి,

నేనీమధ్య గుంటూరు వెళ్లి నేడేవచ్చితిని అందుచల్లనే నీకుజాబు వ్రాయుటఁ గూడ నాలస్యమయినది. గుంటూరులో మన చిన్ననాటి మిత్రురాలగు రాజ్యలక్ష్మిని చూచితిని. పాపము; దాని జీవితమెంత దుఃఖకరముగా పరిణమించినది! భర్త పోయినాఁడు. ఒకమగశిశువు కలిగి పోయెను

కూడా పో[illegible] యాతనాస్థిని [illegible]
పొగసంక్షిపారు. యిప్పుడు సర్వహీనమై పుట్టింటనున్నది. దాని మామ[illegible]
లోడనే కాను జన్నుల నీళ్ళు [illegible] తిరిగినది [illegible] దినములో[illegible]
రాజ్యలక్ష్మి మాన [illegible] సంరక్షించి. పచ్చని వి
[illegible] తిరిగిన పొగనన్నులకు కాటుక
దిద్దని [illegible] దినముల ఘనలేని [illegible] మునక్కు
[illegible]
[illegible] దర్శేదు నాటుండి నిప్పుపై కాలు
[illegible] మూలము [illegible] మలము [illegible]
[illegible] యిల్లు రాళ్ళగుణములో
[illegible] పెంచినారు [illegible] పెంగ
మున [illegible] నోచలేదు. అహా! దైవ
మా! [illegible]! [illegible] యింత చేడ్డయిన బూర్తిగ లేవు. పెంట్రా
కులు గూడ తీయించిరి [illegible] కలదు, పలకు, పసిబిడ్డ, దానికి
ప్పుడే యూకిళ్ళము కూడ నేల యిది యెన్ని విధముల చెప్పినను గూడ [illegible]
దానితల్లియే యింత ఘాతుకము చేసినదట. "సంకలంచుకొని మాత్రమేమి
కొవుకొనియెదవు. నూనె [illegible] తప్పు. తలంటికొనిన తప్పు. మడిలో[illegible]
చ్చిన తప్పు. నలురు నవ్వుదురు అమ్మాయీ! యిప్పుడే యీపీడ కూడా వ
దలించుకొమ్మ'ని తల్లి రాజ్యలక్ష్మికి సలహా చెప్పినదట. కౌమార్యదుస్థితికి వల
వలవిలపింపవలసిన తల్లి సలహా యింత నిష్కరుణముగా నున్నప్పుడితరుల
కేమంతపట్టినది. సరేఅనిన సరేఅనిరి. క్షణములో కరచ్ఛేదనము చేసిరి. ముండ
గు జేసిరి. "వంటపాత్రలు నీవు నమ్మిన బంటులై యుండుగాక. అగ్నిహో
త్రుడు ఆప్త మిత్రుని వలె నీకు సంరక్షకుడై యుండుగాక. అహోరా
త్రులు తడిగుడ్డకట్టినను అంటు తేకుండ చన్నీట స్నానము చేసినను జలాధినాథు
డగు వరుణదేవుడు నీకెలాటి శీత వాతాది బాధలు లేకుండ కాపాడుగాక."
అనినను సరుగా ఆశీర్వదించి పాచక గృహమువరకు ఇట్టుము కట్టిరి

నేను రాజ్యలక్ష్మిని చూడబోయినప్పటికి దానితల్లి ఊరులో లేదు, చెల్లెలికూతురు నీళ్ళాడిన బాలసారెయని యిద్దరు వెళ్ళినదట. మూడునెలల నాడు మొగుడు చచ్చిన రాజ్యలక్ష్మియే ఒక కంటనేడ్చుచు నింట తండ్రికి సోదరునకు వంటజేసి పెట్టుచున్నది, తల్లిమనస్సు లక్ష్మియనిలో కములో పాషాణ్యమున్నది. ఈతల్లిమనస్సు లకొయ్యా? వజ్రపుముక్కా? నాకు బోధపడలేదు.

రాజ్యలక్ష్మి నన్నుజూడగనే భోరుభోరున విలపించి తనభర్త చావగనే యావదాస్తి నాకర్పించుకొని 'నీభర్త్రుభాగముతో నాతని పెండ్లిపేరంటములకు చదువుసంధ్యలకుచేసిన ఋణమైన తీరునట్లు లేదు. నీకు భరణమేమి వచ్చు'నని యన్యాయములాడుచున్న బావలమరదుల తీరుజెప్పి, తానుయింటికి రాగనే తననగలు నాల్గుతగిలించుకొని చెల్లెలింటికి పేరంటమునకు బోయిన తల్లియొక్క యాదరమును జెప్పి, మాపిల్ల అడుగుపెట్టగానే పోరుటకు యెదవాడు బిడ్డయొకతె పోగయినదని యిరుగుపొరుగువారితో జెప్పి, తన్నుదలంచియిుష్ప ఊర్పుసరుసలాడుచున్న అన్నఅత్తవారి అగ్రహాముచెప్పి "శారదా! ఈదుస్థితికి ప్రతిక్రియలేదా? ఈదుఃఖమునకు పారములేదా? ఈదాస్యమునకు విమోచనములేదా? హైందవ సోదరులకెందుకీస్వరాజ్యసంరంభము? ఎందుకీ స్వాతంత్ర్యవాంఛ? ఎందుకీదాస్య విమోచనా కాంక్ష? తనకొమారునివల్ల, లేక తన సోదరునివల్ల, అనదయయియల్లాడిపోవుచున్న భర్తనిర్భాగ్యపు వితంతువునకు కమికెడన్న మిడుటకు పురుషులకు సమ్మతము లేదు. తనకడుపున పుట్టిన బిడ్డకు చేరెడు పాలమిచ్చుటకు తండ్రికి సమ్మతము లేదు. అక్కడ యిక్కడ యెక్కడి గూడ ప్రిభుశాసన రీత్యా ఆస్తికి హక్కులేదు, పాతిక పుట్టుపండుపొలమున్నను న్యాయస్థానమున వభిరోగము తెచ్చిన పది రూప్యములకే నీక్కు. పది రూపాయిలతో ఒకనెల భోజనమైన గడవదే! రెండుకట్టుబట్టలైనరావే. ఈ క్షామ దినములలో నిరాధారపు వితంతువునకు నాయీతీర్పేమిటని ఆ న్యాయాధిపతికైన తోచదు. సరే. ఈఆస్తిపాస్తులకొక నమస్కారమిడి చదువుకొని స్వతంత్రజీవనము చేయుందమన్న తమ ప్రతిష్ఠకు లోపమన్ని యుభయ పక్షముల బంధువులు చేయుగోల యింతఅంత కాదు. ఇక పునర్వి

హాహా మాపదలమవారి కష్టములు చెప్ప శక్యము కాదు గదా! వితంతువుల స్థితి యీపంచమున వెనుక నుయ్యి ముందు గొయ్యిగ నున్నది. వలస రాజ్యములలో భారతీయులు కడగండ్ల బడుచున్నారని మనసోదరులు యేడ్చు యేడ్పులిన్ని యన్నిగావు. కాని తమయిండ్లలో యింటికిద్దరు ముగ్గురుగ అజన్మదాస్య మనుభవించుచున్న యీయువతులజూచి నప్పుడు వారి కన్నుల నొక్క జలబిందువైన రాలదు. వీరిదాస్యము దాస్యము కాదని వీరికష్టము కష్టముకాదని వారిభావన కాబోలు. ఇంటగెలువనిది రచ్చగెలువ మెట్లు? గృహములోని దాస్యము బాపలేని యీసోదరులు దేశదాస్యమేమిబాపగలరు, పరరాజ్యములలో బాధలు పడుచున్న భారతీయుల కష్టములేమి బాపగలరు అన్ని కులములలోకన్న మన బ్రాహ్మణకులములో వితంతువుల స్థితి దుర్భరము. కట్టుబాటులా ఎక్కువ. ఆచారములా అధికము. స్వాతంత్ర్యమా నాస్తి. జీవనాధారమా శూన్యము. నిర్బంధములా మెండు. ఈదుర్భర పరిస్థితులలో మానవతులగు వితంతువులమనికి మహా దుఃఖభాజనము జీవచ్ఛవము వలె ఈ వితంతు బ్రతుకు బ్రతుకుటకన్న తను వుజ్జగించుట మేలు కాదా"

అని కన్నీటిబిందువులు నేలరాలుచుండ రాజ్యలక్ష్మి పలికెను పలుకులకు జవాబు చెప్పవలయునన్న కన్నులనీళ్లు వచ్చినవే గాని నోట మాటరాలేదు. దుఃఖకరములగు రాజ్యలక్ష్మి ప్రశ్నలుమాటలు వినినకొలది మనస్సు కకావికలు కాగ కాలిక్రింది మట్టిగూడ కంపింప కన్నీటిబిందువులె సానుభూతి వాక్యములుగా మాటలుడిగి చేష్టలుడిగి రాజ్యలక్ష్మి వంక జూచుచు గూర్చుంటిని. అంత రాజ్యలక్ష్మి నావంక నొక్కమారు తేరి పారజూచి శారదా! నాపాపపు కథ వినుటచే చాల శోకాకులవై నట్లున్నావు. బాంధవ్యము కన్న మైత్రము దొడ్డది. తల్లిదండ్రులకన్న మిత్రులే ఎక్కువ ఆప్తులు. నిన్ను జూడగనే నాప్రాణములైదును లేచివచ్చినవి. తల్లికన్న నెక్కుడవ ఆప్తురాలవుగా గనుపట్టితివి. ఆబాల్య ప్రవర్ధమానమైన స్నేహము మనది. నీవు, నేను, కల్పలత కళ్యాణి ఆటలలో, పాటలలో, చదువులలో నెంతసఖ్యముగ నుండెడివారము. ఒకకానీ కారపుబూస కొనుక్కొనినను నలుగురము తినవలసినదే.

నీ పుట్టు వొంటికినను నలుగురము నాలుగు రోజులు పెట్టుకొనవలసినదే. అహా! పుణ్య దినములు తలచిన నా మానస చిగురులెత్తినట్లు సర్వశూన్యమై నా హృదయమునగూడ నొకవిధమైన సంతోషముదయించు చున్నది. అట్టి గాఢతరమైన ప్రీతి మన మనస్సుల పాయని దయుండుటచేతనె నా హృదయము వేదన అడ్డుకట్ట తెగిన ప్రవాహము వలె నీకడ వెల్లి విరిసినది

శారదా! నిత్యసంతోషముతో నిరంతరోత్సాహముతో నిశ్చింతగ గాలము బుచ్చు నా పుణ్యపదినములు బాల్య మతిక్రమించిన స్త్రీలకు మరి లేవు. అందు నావంటి అభాగ్యురాలికి మొదలే లేవు. గతసుఖములను తలచి భవిష్యద్భావములను దలచి [illegible] మాన స్థితి గతులను దలచి కంటనీరు కట్టుపడసంత విలపింపు మని యేకదా! భగవంతుడు నాకిట్టి దుస్థితి తెచ్చిపెట్టినాడని రాజ్యలక్ష్మి మరల కన్నుల నీరు నించినది. అప్పుడు మనస్సు ఒకవిధముగా స్థాయి దుష్పుల్పొని నేను రాజ్యలక్ష్మిని మూఢ రాజ్యా? ఈవిధముగా యెల్లప్పుడు నేడ్చుచుండిన నెట్లు? చక్కగా చదువుకొనిన నీవే ఈరీతి వాపోవుచుండిన పామరజనము సంగతి ఏమి చెప్పవలయును. ఆలోచించి చూడ మరణించిన వారికై యేడ్చుట కేవల మజ్ఞాన జనితమగు దోషమున్నది. వారికై యేడ్చుచున్నావే! ఓ అవివేకీ! నీవుండేదవా అని హృదయము నందొక ప్రశ్న పుట్టయించినచో దానికేమి సమాధానము? అవును నిజమే, నాదుఃఖము జ్ఞాన జనితమె, నేను పుడతను. అవి చెంపలు వేసికొన వలసినదే గదా! నీవే గ్గాము నేనేన్గాడు. ఈప్రపంచమునందు మనదృష్టికి గోచరముగు చున్న ప్రతి పురుషుడు, ప్రతిస్త్రీ, ప్రతిప్రాణి, మృత్యువుయొక్క కరాళవక్త్రమున శేషే మాపక్షప్రవేశింప వలసినవారె. సోదరీ ప్రపంచము యొక్క అస్థిరత్వ బుద్ధితో ఆలోచించి చూడుము. ఈతల్లి దండ్రులను, ఈసోదరీ సోదరులను, ఈపుత్రీ పుత్రులను, ఈభర్తను, ఈబంధు మిత్రవర్గంబునను, మన సకల సంబంధమాత్రము యెంత సున్నితమైనవో! ఎంత క్షణభంగురమైనవో! ఇట్టి క్షణభంగురమైన దానికై యేడ్చినందుకు మనము లజ్జపడవలసి వచ్చును. శారదా!

ప్పుతిపొందిన వారికై యేడ్పుటనే నొక్క దానిచేనా! బ్రహ్మవేత్తలు. పామరజనులు గూడ ఈదుఃఖమునకు బద్ధులగుచునే యున్నారు. ఏల ?" అని రాజ్యలక్ష్మి ప్రశ్నించెను. గతించిన బంధుమిత్రాదులకై విలపించుట యనునది యొకవిధమైన కృతజ్ఞతయని నేను భావించెదను ఒక బాటసారి ఒంటరిగా ప్రయాణము చేయుచుండ మార్గమధ్యమున మఱియొక బాటసారి కలసికొనెననుకొనుము. అప్పుడు వారిద్దరు ఉల్లాసముతో మాట్లాడు కొనుచు పథశ్రమ తెలియకయుండ కొంతదవ్వు నడచిరి. రెండవ మార్గస్థుని గమ్యస్థానము దగ్గరలోనె యున్నది. అతనక్కడ ఆగిపోయినాడు. ప్రథమ బాటసారి మరల ఒంటరియైనాడు. అప్పుడతడేమను కొనును: «ఈ బాటసారి తోడుచేత యింకవఱకు ప్రయాణము కడుసుఖముగా నున్నది. అయ్యో! అతను ఆగిపోయినాడు» అని కృతజ్ఞతతో విచారింపడా! విచారించును. అట్లు చింతించుట మానవత్వ లక్షణము, ప్రకృతి సహజము గూడనై యున్నది.

ఒకటిరెండు గంటలకాల ముతోడుగావచ్చిన బాటసారి వియోగమె చింతాకారణమై యుండగా ఈ జీవయాత్రలో సంవత్సరముల పర్యంతము కలసియుండి మన కష్టసుఖములు తమవిగా భావింపుచు మన కనేక విధముల సహాయభూతులుగా నుండు ఆప్తులు పోయినప్పుడు వారియెడబాటు దుస్సహముగా నుండుటయు వారితో మనకుగల చిర సంబంధము బట్టి కృతజ్ఞతతో వారికొఱకు వేడి కన్నీటిబిందువు విడుచుటయు సహజము. ధర్మము. అయితే విజ్ఞులగువారు ఈచింతను కేవల కృజ్ఞతగ మాత్రమె తలంతురు. కాని అదేపనిగ విలపించుటమాత్రము అజ్ఞాన లక్షణము. వ్యర్థమైన పని. కావున రాజ్యలక్ష్మీ! నీవుగూడ నా బ్రహ్మవిదులవలెనె జీవితము యొక్క అనిత్యత్వమును దెలిసికొని సజ్జనగోష్ఠితో సద్గ్రంథ పఠనముతో సచ్చింతతో కాలము బుచ్చుము. స్వధర్మానురక్తియు సత్ప్రవర్తనమును గలిగి జీవిత పరమార్థమెఱిగివర్తింపుము. వ్యర్థవిచారములకు నీమనంబునందు చోటీయకుము, అని నాకుతోచినముక్కలు నాల్గుచెప్పి రాజ్యలక్ష్మీ! ప్రొద్దుమునింకె నది వెళ్ళుచున్నా'నంటిని. అయ్యో అప్పుడే వెళ్లుచున్నావా? నీవుకూర్చున్న కా సేపు

నా ప్రాణమున కెంతో హాయిగ నుండెనుగదే. నీవ్రాసిన మాటలు మనస్సునకెంతో స్థిమితమును గూర్చును గదే, యని రాజ్యలక్ష్మి మరల కన్నీటితో బలికినది. అబ్బా! యేమిటే రాజ్యలక్ష్మీ! యెన్ని చెప్పిన నీ వెఱ్ఱియేమన్న మానవు గదా యని నేను గట్టిగ మందలించి, రాజ్యలక్ష్మియేడ్పు కాళ్లకెంత యవరోధముగ నున్నను, విమనక విధిలేక యింటికి వచ్చితిని. ఇంటికి వచ్చినది మొదలు మూలకూర్చుండి తల మీఁదిముసుఁగు మోమునిండ కప్పుకొని వంచినతల యెత్తక నేను వెళ్ళినది మొదలు వచ్చువరకు నొకటే విధముగ వాపోయిన రాజ్యలక్ష్మి దుఃఖరూపము కన్నుల కట్టినట్లుండి కడువిషాదమును గూర్చినది, రెండుమూఁడు దినముల వఱకు చెదరిన చిత్తము స్థిమితపడలేదు.

పురుషుడు పెద్దవాఁడగు కొలఁది తల్లితోఁబుట్టువులు మున్నగు వారు దూరస్థులగుదురు. భార్యసమీపవర్తురాలగును. మాతాతోఁబుట్టువులకు మాటలే అరుదవును. భార్యకు చనువులు మెండవును. వారికి మాట్లాడుటె మహపాపము. భార్యకు యిచ్చవచ్చినన్ని కొండెములు చెప్పుట కవకాశమేర్పడును. ఈస్థితిలో పురుషుడు కొంచెము తెలివిగలవాఁడై ప్రవర్తించినం దప్ప భార్యచేతి కీలుబొమ్మ యైనా, అనదయై తనయింటనున్న సోదరిని సమరసు భావముం జూడలేఁడు. కావున స్త్రీ భర్త తన వశుఁడు గదా యని దిక్కులేక తన యింటనున్న ఆడుబిడ్డమీఁదను అత్తమీఁదను కొండెములు చెప్పి మగవాని మనస్సు చెఱుపక తనకుగల యవకాశమును వారిని సాదరమున నాదరించుట యుత్తమ ధర్మము. సతీత్వ లక్షణము.

రాజ్యలక్ష్మి వదినె గడుసరి కుటుంబములో బుట్టిన నెఱజాణ. రాజ్యలక్ష్మి సాధుహృదయ. ఇఁక నామెతో దాని కెన్ని కష్టములు ప్రాపింపనున్నవో! పాపము! తలఁచిన జాలిగలుగు చున్నది.

కల్పలతా,

రాజ్యలక్ష్మిని గూర్చి నీవు జాబు వ్రాయుటచేత చిత్తము మిగుల సంక్షోభము నొందినది, అదియేమి హేతువో కాని బాలవితంతువుల దుర్గతితలఁచినప్పుడు గలిగినంత చిత్తక్షోభము, విచారము, జాలి నాకు మఱియొక విష

తముతో గలుగదు. అప్పుడు రాజ్యలక్ష్మికి జెప్పిన విరక్తి వాక్యములు నా కునన్నునకు నిలుకడ నీయవు. ఈ బాలవితంతువుల దుస్థితి హిందూమతమున కొకరీతిని కళంకముగ, హిందూదేశ పురోభివృద్ధికొక గొప్ప ప్రతిబంధకముగ హిందూస్త్రీల దుస్థితి కొక ప్రబల నిదర్శనముగ నాకుఁ దోచును. ఇట్లుతో చుటకు హేతువేమో నాకు తెలియదు. నీవైన చెప్పి నాశంక బాపుదువా? ప్రత్యుత్తరమున కెదురు చూచుచున్నాను. ప్రియమిత్రురాలు

—శారద

పత్రికాప్రశంస.

మ॥ రా॥ రా॥ శ్రీ బుఱ్ఱా శ్రీరామమూర్తి పంతులుగారు

కొత్త అగ్రహారం. కాశీబుగ్గ. గంజాం.

గీ॥ "స్త్రీలవిద్యాభివృద్ధికై • చాల పాటుఁ
బడుచు దనలోని నవరస • ప్రతిభఁజూపి
మమ్ము నిరతము నానంద • భరితులముగఁ
జేయు మీ "ఆంధ్రలక్ష్మి" కి • వేయువంద
నములనర్పించుకొనుచు ను • న్నాము, మేము॥"

సీ॥ ముద్దుగుమ్మల విద్య * వృద్ధిఁ జేయుటకొఱ
కృషిఁ గొంప జేసెడి * కీర్తెంగదా
తగుఁబురాతన సత్క * థలఁ జేర్చుచే కాని
నిరసింప దిప్పటి * నీతికథల

సత్ప్రవర్తనముల * సంస్తుతించుటకొని
యొరులనిందించుటే * కరణినైన
పొట్టలో జ్ఞానాభి * వృద్ధిసేయుటకొని
తగ్గింపగా బ్రయ * త్నంబెరుగదు॥

గీ॥ అహహా! యిట్టిమహాభాగ్య * మైన "యాంధ్ర
లక్ష్మి" నెవ్వారుపొగడగ * లరుపత్రికన్
మైనదీనికిఁ దోడ్పడు * నట్టిసుజన
హితులభాగ్యంబులేదు వ * ర్ణింపగలరు?॥

గీ॥ మొదటఁజిన్నమొగ్గ * పిదపగాంచెము పెద్ద
మొగ్గయగుచు వెనుకఁ * బుష్పమగుచు
సరసమతులనేత్ర * సాఫల్యమగుమాడ్కి
బ్రతికాంధ్రలక్ష్మి * వారపత్రి
కగుచుఁ గొలఁదికాల * మైనపిమ్మట దిన
పత్రికయి జగాన * వరలుగాత!॥

గీ॥ ఇచటఁ గొంతమంది * మీ ఆంధ్రలక్ష్మిని
జూచి దానికెంతొ * జోద్యమంది
సహాయంబిసతోనుయంను * వ్రాయగానెంచి వ్రా
సిరిమిఁగాని యేమేమొ * స్తుతులఁ గొప్ప"

సరళ

అయిదవ ప్రకరణము

పంచరంగుల యున్నితో తయారుచేయబడిన వివిధ లతా పుష్పములతో మనోహరమైన రత్నకంబళిపై కొందరంగనామణులాసీనులై సంభాషణా సాగరంబున నానంద డోలికలం దేలియాడుచుండిరి. వారందరుప్పెనగా నవ్వుచుండిరి. ఒక బాలికామణి మాత్రము వారి యానందంబునం బాల్గొనక వాకిటిచెంత గూరంబుననున్న కవాటంబు నానుకొని ముఖపద్మంబును వాల్చి యున్నకుండెను. కొంతవడికా జంఝామారుతము ఆనందాశ్రు వృష్టివలన నస్సగిలిన తెరంగున కొంచెము తగ్గెను. వారిలో నొకవనిత ఇంచుక హేళన భావంబుదీపింప రజనీ! నీకూతిరి నిశ్చింతకాల మింటనుంచుకొని కులికెదవో, నీమంతివివాహములంగలిపి జేసెదరు, కాబోలు నని తన చతుర వాక్యంబులకు తాని మెచ్చుకొను తెరంగున పకపకన నవ్వసాగెను. ఆమెతో నామె చెంతనుండు వారందరునామె ననుసరించిరి. ఈనవ్వులక యిష్టమై యాబాలిక శోరము రివ్వున గదిలోని కేగెను. ఆమె వెడలిన తోడనే వారి యానంద సంభాషణము లంతరించెను. ఎల్లరును మూకీభావము వహించి, ద్వారముదెస నవలోకించుచుండిరి. వారితోం గొంతవయసు గడచిన యొకకాంత తనతోడివారల నుద్దేశించి, ఏదివచ్చినను విపరీతమే, మీరువచ్చినతిముద లోకరీతినే ఆక్షేపించుటయు నవ్వుటయు సాగించిరి, మీ హేళన వాక్యములను వినలేక అలిగి సరళ లేచి పోయినది

ఇంకెవరిని పరిభవించెదరు. పాపమా యమాయకు రాలి పని పెట్టించితి రేమి.

రెండవకాంత:— అమ్మో! దానికట్లుకోపము వచ్చునన్న సంగతి తెలియక మరదలు వరుసగదా యని యంటిని. ఇంతలో నింతకోపము రావలెనా! రావే! సరళా! నేరకయంటిమి రమ్మా.

రజని:— పార్వతీ! ఏలనటుల భ్రాంతిమాలెదవు. ఆదినల్లుకు గూడినచోటం గూర్చుండదు. ఒకవేళ కూర్చుండినను కించిత్కాల ముండును. అంతియే గాని మీవాక్యములకుం కినిసికాదు.

ఇంతలో నాబాలికామణి గదినుండి రెండుకరంబుల రెండు డబ్బాలను పట్టుకొని యరుదెంచి వదనారవిందంబున మందహాసము ముద్దులుగుల్క. వదినా? మీమాటల కాగ్రహించి లేచిపోలేను. నాన్నగారు వచ్చువేళ యైనది గదా యని కాఫీసిద్ధపరచుటకు లేచితిని. అంతియేగాని వేరొకవిధంబున తలంపవలదు. అని మెల్లనలోనికరిగెను. అందులకా సుందరి రజనిడెనం దిగి రజనీ! సరళ పెళ్ళిటనో సంబంధము విచారించుచున్నటుల విన్నాను. నిజమేనా?

రజని:— అవును కాంతమ్మా! ఈదినము పంచమిగదా! ఏకాదశి రోజుననే సరళకు వివాహలగ్నము స్థిరపరచినట్లుత్తర [illegible]వమునసే వచ్చినది.

కాంతమ్మ:— ఏమి ఏకాదశినాడేనా పెండ్లి? నేటికైదు దినములైన లేవుగదా! నీవెటుల నింత నిశ్చింతగం గూర్చుంటివి.

పార్వతి:— ఆమెకేమి నిశ్చింతగాక ! మహారాణివలె నింటం గూర్చుండి సామానులన్నిటినిం గొనిరమ్మని, తల్లి కాజ్ఞాపించిన ది గావలయు. వంటమనిషి గూడ నచటనె యున్నదిగదా ! నా అభిప్రాయము నిజమేనా? యేమేరజనీ?

రజని:— పార్వతీ! ఒక్కింత తిడవు నీవుహాస్యము కట్టిపెట్టుము ఈబస్తీలో పనులెంత సేపు గావలయును. ఇంతివరకు మాకా సంబంధము రహితమగు నాశలేక పోయినది. పాపము మాత మ్మ కష్టకష్టపాట్లుపడి యెట్లోయొప్పించి యీనాడె తెలియ బరచినాడు.

కాంతమ్మ!— ఏమి అంతగొప్ప సంబంధమా? కట్నమే పాటి?

రజని:— మనయట్టి బీదలయెడ వారు కట్నము కానుకల నపే క్షింతురా? మనవత్సరాదాయ మంతయు వారింట నొకమాస ము వెచ్చమున కైనం జాలదు. వారినిరతాన్న ప్రదానము చూ చి తీరవలయునట. వారిభాగ్యభోగ్యంబుల జూచివచ్చినది మొద లు మాతమ్ముడెట్లయిన సరిశకు వారింట నిల్పవలెనని ప్రయ త్నించు చున్నాడు. నేటి కనుకూల మనోరథుండై నేటి యుద యమున నే వారిసేవకులలో నొకనిని లేఖయొసగిపంపెను.

పార్వతి;— రజనీ! యెంత యదృష్టవంతురాలవమ్మా ! మీా సరళ యట్టిధనవంతుల యింటంబడుట కెట్టిపూజ లొనరించినదో గదా! అంతధనవంతులతో మీాతమ్ముడెట్లు చెలిమెట్లు కలిగెను.

రజని:— వారి యబ్బాయియు, మాసరసింహాయును సహా

ధ్యాయుండట. ఆచెలిమి పెంపున నప్పుడప్పుడు వారింటికి వెళ్లెదువాడ
టఁ అదియే పరిచయము.

పార్వతి:— రెండవ పెండ్లియా! ఓహో అటులఁ జెప్పుము. అం
దులకే మీ వరకూ వచ్చినది. పిల్లలెందరు?

రజని.— సరసమ్మక్కా! చూడుము, పార్వతి, రెండవపెండ్లి
యా? అని యెంత చులకనగా ప్రశ్నించినదో. రెండవ పెండ్లి
వరుని చేసికొని మనము పడుకష్టమేమి? ప్రథమ వివాహము వల
న వారు పడు సౌఖ్యమేమి? నిశ్చయముగా తొలిపెండ్లము తో
టకూరకాడ. మారుటిపెండ్లము మామిడిపండు, అను సామెత వి
నుదువుగా! ప్రథమ వివాహము చిన్నవయస్సునే జరుగును.
వారిరువురు కాపురము చేయుకాలమునకు నత్తగారు నాడుబిడ్డ
లు మొదలగు వారుండుట వలన స్వేచ్ఛగా మాటలాడుటకైనా వీ
లులేక అహర్నిశలు వారిసేవలు చేయుచుండుటయే దీనికి ప్రాప్త
మగును. పగలెల్ల యేవిద్యావ్యాసంగమో లేక స్నేహితులతో
ముచ్చటించుటయో లేక ఒక తరిగృహంబున నుండుట తటస్థిం
చినను తనవారే మందురో యను భయంబును, నెవరైనఁ జూ
చెదరేమో యను లజ్జయు బాధింప గాలంబుఁ గడుపుట భర్త
కు ప్రాప్తించును. అతివేగాని మనవలె స్వేచ్ఛగా సౌఖ్యవా
రాసి నోలలాడుట వారెరుంగఁ జాలరు. యేమక్కా, యింత
లో మాత్రము నా మాట అబద్ధమా? నిజమా? మీరే చెప్పుడు.

ఇందుమతి:— రజనీ, నీతో మాటలాడుట కెవ్వరు సమర్థుఁలు

గాని నేనుకొన్నిటిని ప్రశ్నించెదను సమాధాన మిమ్ము.

రజని:— ఓహో! అత్తగారు నామీద నేమియో కొన్ని బాణములు ప్రయోగించెదరు గాబోలు. అట్లయిన మీసామర్థ్యము నాకుఁగొంత నెఱుంగనిండు.

ఇందు:— రజనీ! నీవంటి జాణకొద్దనా? నాసామర్థ్యము అని నవ్వుచు, నామెవంక తీక్షణ దృష్టిబరిపె. ఆ నిశిత కరవాలసదృశంబులగు చూపులు రజనీ కాంత హృదయాంతరాళంబు భేదించి బాధింపఁ దొడంగె. ఎంత మనస్థైర్యమున్నను పాపకార్యంబుల పట్ల అంతరాత్మ బాధింపక మానదు. ఎట్టినీచుని హృదయంబున నైన జ్ఞానదేవత యాశ్రయించి ప్రతి పాప కార్యాచరణంబు నెడవలదు వలదని బోధించుచునే యుండును గాని క్షుద్రజీవులగు పాపులు దాని గ్రహింపఁ జాలక లొంగని క్రూరాశ్వంబుపై నెక్కిన రవుతుంబోలె మనోదేవి కాధీనులై పాపకృత్యంబు లొనర్ప సిద్ధులైనను, రవ్వంత సవ్వడియైనను పెద్దగా భావించెదరు. ఎవ్వరేమి యనినను తమ పాప భావమునకను కూలముగ భీతి నందుచుందురు. పాపము రజనీ దేవికూడ నట్టి జాతింజేరినది గనుకనే అకారణముగ నిందుమతి మాటల కదరెనుగాని తన మనోవికలత్వ మెవ్వరి కెరుకపడకుండు నటుల మనస్థైర్యమును రెట్టించి మోమునఁజిరునవ్వంకురింప, అత్తగారి మాట మానరైతిరి. రేపెకోడలువచ్చిన నిటులనే హేళన యొనర్చెదరు గాబోలు. మీరడిగెడుప్రశ్న లేమియో తెల్పి నామది కెక్కిన జాణ ప్రత్యుత్తర మివ్వగలదో లేదో పరీక్షింపుడు.

శ్రీశారదాయైనమః

పాతివ్రత్యము.

తే॥గీ॥ సకల విద్వజ్జనుల నివా * సస్థలంబు
గణ్య చరితంబు కమలకుఁ * గాపురంబు
రమ్యమణిమ యాగార వి * రాజితంబు
నగుచు నొక్క గ్రామంబల * రారుచుండె॥

తే॥గీ॥ అట్టి గ్రామ సమీపంబు * నందు నొప్పుఁ
గీర శారికా పికరావ * పూరితంబు
వికసిత కుసుమపల్లవ ఫల * విశ్రుతంబు
నగుచు వెలుఁగుచుండిన యొక * యారామంబు॥

కం॥ సరసిజ గర్భకులుఁ డొకఁడు
పరమత బోధనుఁడు దైవ * భక్తియుతుఁడు ధ
ర్మరణీజ వరము క్రిందన్
నిరతము తపముం బొనర్చు * నిష్ఠాత్ముండై॥

కం॥ ధరణీసురవరుఁడు మధూ
కరవృత్తిం దా బ్రతుకుచుఁ * గోరకుఁ దనఁగన్
పరమ శివం బొవరించుచుఁ
జరియించుచుఁ గోప బుద్ధి * సంయుక్తుండై

తే॥గీ॥ ఈవిధమ్మున నమ్మహీ * దేవుఁ డెలమి
నమ్మహీజంబు క్రిందని * త్యమ్ము వేద
ములఁ బఠించుచు సకలదే * వులఁ గొలుచుచుఁ
గాలముఁ గడుపుచుండ నొ * క్కదినమందు॥

తే॥గీ॥ అతఁడతినిష్ఠ బూని వే * దాధ్యయనము
సల్పుచుండఁ దత్తరు * శాఖలందు

ఘోసమొనరించు చుండిన * బకమొకండు
వాని శీర్షంబునన్ రెట్ట * వైచె నంత
తే.గీ. కోపియగుచు నవ్విప్రుండు * కొక్కెరం గనెన్
నంత, నయ్యది మృతిఁజెంది * యవనిపైనిఁ
గూల సద్దానినిం జూచి * జాలి నొంది
యిట్టులతన యాత్మలోనఁ జిం * తింపఁ దొడఁగెఁ
చం. హృదయమునందుఁ గ్రోధగుణ * మెందులకూనితి నక్కటక్కటా!
యిదితగునే? యిటుల్ బకము * నెందుకుఁజంపితి సర్వశాస్త్రముల్
జదివితి నాల్గువేదములుఁ * జక్కఁగ నేర్చితి లాభమేమి! మె
చ్చెదరె యొకింతయేనియును? * ధీయుతులే ననుఁజూచి సజ్జనుల్
ఉ. ఎన్నఁడునిట్టి కృత్యముల * నేనొనరించి యెఱుంగ నింతకు
న్నిన్నిది పాడియౌనె? జన * ముల్ సహియింతురె? యాధరిత్రి నా
కన్న దురాత్ముఁడొక్కఁడును * గన్పడునే దయలేక దిక్కులే
కున్న ఖగంబుఁ జంపితిని * నూగక కోపముగల్గి పాపినై.
తే.గీ. అనితలఁచి ద్విజుండంత మ * ధ్యాహ్న సమయ
మగుటయును గ్రామమునకేగి * యందునొక్క
గృహమునకుఁజని యాయింటి * యింతినిఁగని
యమ్మరో! భిక్షదయసేయు * మనియడిగిన.
ఉ. భిక్షనొసంగు మన్నపృథి * వీసురనింగని భక్తినప్పుడా
పేక్షణ యర్ఘ్యపాద్యముల * నిచ్చి నయంబున నింటిలోనికిన్
భిక్షము తెచ్చి పెట్టుటకు * వెళ్లఁగ క్షుత్పరిపీడితుండునై
యాక్షణమందయప్పనరు * పాక్షిప్రియుండరుదెంచె వచ్చినన్.
చం. కమలదళాక్షి యంతఁదన * కాంతునిఁ గూర్చొనఁబెట్టి తాలవృం
తమునఁగొని భక్తితో విసరి * స్నానము సేయ జలంబొసంగి స్నా
నమునొనరించినం దుడిచి * నవ్యదుకూలము కట్టనిచ్చి మో
దమునఁ గునట్టి భోజనముఁ * దద్దయుఁ బ్రీతినొసంగి పిమ్మటన్

సీ॥ ఎంతయును సంతసమునఁ బ్రా * ణేశ్వరుండు
భోజనముఁ జేసిరాఁ గఁ దాం * బూల మొసఁగి
పానుపుం జక్కఁగ నమర్చి * పండుకొనిన
దాక నాతని పాద ప * ద్మముల నొత్తి॥

ఉ॥ అమ్మహిళాలలామ తద * నంతరమందు రుచింపు శాకపా
కములతోడ భోజనము * గైకొని తెచ్చి కరమ్ము భక్తిగు
మ్ఘుమ్మన వేఁచియుండిన తఱి * మాసురచంద్రున కిచ్చుచుండఁ ద
ర్కొమ్మనుఁ గాంచి యాద్విజుఁడు * కోపముతోఁ జని నివ్విధంబునన్

మ॥ ఒక జామాయెను నే నువచ్చి; యిదినీ * కోయమ్మ! న్యాయమ్మె? యా
పసినింజూచిన నీకు నింతటి యల * క్ష్యంబా? ద్విజా! మాదునిం
టికిరం బోకుమ పొమ్మనంగ వలదా? * నీయిల్లు గాదన్న నిం
కొక యిల్లాయెను నిన్ను నమ్మితి నె? శి * వోయూరిలో గేహముల్

చం॥ అనినఁ బతివ్రతామణి న * యంబున నాతనితోడ నిట్లనున్
వినుము! యాలస్యమింతయును * నీపయిఁ జూపఁగ లేదు నీవ భి
క్షునిఁ గొని తేవ నేగుతరిఁ * గౌశిక! నాదు విభుండు డస్సివ
చ్చినఁ గడు భక్తి సేవలను * జేయుచునుంటినిఁ గోపమేటికిన్

తే॥గీ॥ అందుచేనింత యాలస్య * మయ్యెఁ గాన
ద్విజవరేణ్య! క్షమాపణ * వేడుచుంటి
నను మువచియించినం గ్రోధ * మినుమడింపఁ
గలికి కిట్లను వెండియుఁ * గౌశికుండు॥

క॥ ప్రియుఁ డెక్కువయా! వేదా
ధ్యయనుల మగుమేము తక్కు * వా! వనితా! త్వ
త్ప్రియు సేవ యొనర్చుచుఁ గన
మయితివి నాపనిని * ధర్మమగునే నీకున్

చ॥ ఎఱుఁగవె బ్రాహ్మణాదివిజ * లెంతటి వారలొ తత్ప్రభావముల్
పురములరణ్యసీమలయి * పోవుఁ వినాశనమౌను జీవనా

కరములు; భస్మమైచెను న * గంబులు బ్రాహ్మణుఁడగ్ని నేని గో
ష్ఠగా! యటువంటివారి నవ * మానము సేసిన జేసి యాహ్నగా,

సీ॥ అవనిట్టులనియె భూ * మ్యమర ప్రభావంబు
కౌశిక! నేనెఱుం * గనిది కాదు
పూర్వమింద్రద్యుమ్న * భూపుఁడూసరవెల్లి
కాఁ శాపమిడె నొక్క * బ్రాహ్మణుండు
అంఘ్రిదగలజలం * బాపోశనంబుగాఁ
బట్టి త్రావెనొక వి * ప్రప్రవరుఁడు
మునుపు స్వర్గభ్రష్టు * నొనరించె నల్ల త్రి
శంకుని నొకమౌని * సత్యమిండ్లు

తే॥గీ॥ ఇంకనా పెంగును విని * పింతువినుము
భర్తయే నాకు దైవంబు * పతియె ధనము
భర్తయే నాకు మోక్షంబు * పతియె హితుఁడు
భర్తయే ప్రాణ మతడె స * ర్వంబు నాకు

కం॥ పతిని దైవముగఁ దలఁచి
సతతము సేవించుచుందు * సద్భావమునన్,
పతిభక్తి పిదపనే దై
వతభక్తియు నాకు విప్ర * భక్తియు విప్రా!

కం॥ బాపడ! హితోపదేశము
నాపై నల్కన్విడువు మెం * నర్పెదనీకున్
గోపగుణుండవు నీవ
కోపంబుం గల్గియుండ * గూడదసుమ్మీ

తే॥గీ॥ పుణ్యము నశియించున్ గుణం * బులు నశించు
బుద్ధి నశియించు గౌరవం * బు నశియించుఁ
గోప గుణమూను పెడలనౌ * బాపడయిక
ధరణి వర్తింపుమయ్య కో * ధంబు విడిచి॥

తే॥గీ॥ శివుఁడో పిశాచుండొ గాదా * నేటియుపయ
మంచుసుక కొక్కెరంజంపి * అక్కటకట!
యొరుఁ గితిందీని నాడుమా * హీనమువలన
విప్ర! యికనైనఁ గోపంబు * విడువుమయ్య

సీ॥ నీవు తగు ధర్మముల నెల్ల * నేర్వఁ గలుగు
నొక్క మహనీయుఁడు మిథిల * నొప్పు విప్ర
వర్ణమున నాతఁడు కటిక * వాఁడు జనము
లమ్మహాత్ము ధర్మవ్యాధుఁ * డని పిలుతురు

తే॥గీ॥ అతని యొద్దకుఁ జనిన నో * యఖిలధర్మ
ములెఱుంగుదు మీవని * పలికిన విని
యాతఁ డత్యద్భుతంబొంది * యామె నొద్దఁ
గరయుగంబు జోడించి యి * ట్లనెఁ బలికె

ఉ॥ అమ్మా! నీవు మహాపతివ్రతవు నే * నయ్యయ్యొ నీదౌ మహా
త్త్వమ్మింతని యెఱుంగ లేక నినునిం * దల్ సేసితిన్ నాదు కృ
త్యమ్ముల్ నైపుము నీవు చెప్పితివి నే * త్వాబీదినఁ బందుఁగో
పమ్మున్ గ్రిద్దకంబుఁ జంపితిని నా * పాపంబు లంబాపుమా॥

వ॥ అని పలికి కౌశికుండు తత్క్షణంబ శ్రీ పురాగ్రామని ధర్మవ్యాధుని యొద్ద కుంజని యి సకలధర్మంబులఁ గుర్తెఱింగి యుత్కృష్టుం డయ్యె.

సంపూర్ణము

శ్రీ

రామలింగేశ శతకము.

సీ॥ శ్రీదక్షిణామూర్తి * చిరశాశ్వతకీర్తి
సకలసద్గుణవర్తి * సాంబమూర్తి
ఏకదంతగణనాథు * నేకదంతసగ్గిచూ
లిని నెత్తుకొని నాక * లను కనబడి
చెలిమతో ననుజూచి * శ్రీరామసుకవీంద్ర
శ్రద్ధతోడుత నీతి * శతక మొకటి
రచియింపుమన మత్తు * రాకృతఫలమని
దొంచి దీనినిరచి * యించఁబూను

గీ॥ కొంటి సతిభక్తి కృతినిచ్చు * కొంటినీకు
సకలజనములుకడు మెచ్చ • నవనియందు
నర్ధనారీశ! శ్రీత్రగ్ర • హారవాస!
రామలింగేశ! రవిసహ • స్రప్రకాశ!

సీ॥ శ్రీవినాయకుని నా * హృదయంబులోనుంచి
వనిత వాణినిచాల * వినుతిజేసి
భారతీనాథుని * భజియించి ధ్యానించి
కమలానాభునకు దం * డములబెట్టి
శ్రీమరుసామినిజాల * గొనియాడిపూజించి
పార్వతీదేవిని * బ్రస్తుతించి
కలిమికొమ్మకు నమ * స్కారముగ్గావించి
కాళిదాసాది స * త్కవుల కెరగి

గీ॥ చెప్పదొడగితి నేనొక్క • నీనశతము
వినుము బధిరత్వమును మాని • వేడ్కబూని॥అ॥...౨

సీ॥ చెప్పి కీర్తనలని * స్మరింపించుటకును వ్యా
సుడను కానతని శి * ష్యుడను కాను
చేసి స్తోత్రములని * సేవించుటకును నే
శుకుడగా నతని శి * ష్యుడను కాను
చెలగి నిన్ను బ్రతిష్ఠ * సేయగా రామన్న
వసుడగా నతని కిం * కరుడగాను
మించిన భక్తి నిన్ * మెప్పించుటకు రావ
ణుడను కా నల్ల బా * ణుడను కాను

గీ॥ కూర్మి మై వారిగానుట • గొప్పగాదు
కరము నావంటి దీనుని • గావవలయు॥నర్థ॥...౩

సీ॥ భవనాశ! నిన్సదా * ప్రస్తుతించుటె కాని
మించి యెవ్వరి బ్రస్తు * తించి యెరుగ
ఫణిభూషణ నీ కథ * లినుచుండుటె కాని
వేడ్క నొరుల కథ * లినియెరుంగ
జగదీశ నిను ప్రతి * జపము సేయుటె కాని
చెలగి యే జపము నే * జేసి యెరుగ
భువనేశ నిను సదా * భావించుటె గాని
యెంచి యెవ్వరిని భా * వించి యెరుగ॥

గీ॥ చెక్కు సోకుల నీకు నే * మ్రొక్కినాను
కనుక నన్నిట్లు గాతువే * కరుణతోను॥అ॥...౪

సీ॥ యతిలక్షణముల సం * గతులనాశము జేసి
ప్రాసలకానులే * కాసిజేసి
తమకంబుచే పద్య * యమకంబు తేలేక
దేశీయపదముల * తీరురాక
ఘంటకొక్కక ముక్క * గల్పింపనాసించి
యేమితోపమిని బం * డ్లిగిలించి
మోటైనమాటల * మూటలెన్నియొకూర్చి
ఛరిహాసవాక్యము * ల్బలుకనేర్చి
గీ॥ యితరకవిశ్రేష్ఠంబులో తప్పు * లెన్నజూచి
కారువాదన సల్పుచు * కప్పుబట్టి
మొట్టికాయలు గలలాపై * బెట్టగలయు॥వఘ॥
సీ॥ ఒకవేళ దగుపద్ద * లబు దప్పులనుదిద్దు
నొకవేళనుమ్మం * నోలగించు
నొకవేళ ఓమ్ముల * నూలగింబునజేసు
నొకవేళనీచుల * నోగులొండుచు
నొకవేళ బరిపరి * కకపికలొనరించు
నొకవేళ టుచిటు * పెకలుచుంచు
నొకవేళమూఢత * సుకవిమ్రిలను జూడు
నొకవేళ స్త్రీలతో * వికటమాడు॥
గీ॥ నొక్కవేళనుపిబుధుల • వెక్కిరించు
నారె! యొక్కొక్కబూనడ్లు • మారుచుండ॥ఆంధ్ర॥...

దమయంతి.

దమయంతి విదర్భ దేశాధీశ్వరుండయిన భీముడను వానికిఁ గూతురు. ఈమె హృదయము నిషధాధీశుఁడగు నలుని యందుఁ జిక్కియుండుటచే స్వయంవరమున దేవేంద్రాదులంతటివారినిఁ గూడ నిరాకరించి యాతనినే వరించి యనవరత పతిభక్తి పరాయణయై వర్తింపుచుండెను. కలి ప్రేరణంబున నలుండు రాజ్యసర్వస్వమునుఁ బుష్కరునిచే గోలుపోయి యరణ్యంబుల కరుగదలంచి దమయంతినిఁ జూచి "ఇంతీ! దమయంతీ! విధివశంబున మనమిట్టి స్థితికివచ్చినాము. నాకిట్టి కష్టము వాటిల్లెనని నేను చింతింపను. గాని నా మూలమున నీవుఁ గూడ గలిగినందులకు విచారించెదను. రాజ్యంబు విడిచి పోవలసిన గతి పట్టినది. కావున నీవు కుమారుండగు నింద్రసేనునిఁ దోడ్కొని మీ పుట్టినింటి కరుగుము" అని చెప్పెను. ఆ సాధ్వీ శిరోమణి పతిఁ గాంచి, యిట్లు పలికె, "మీ శరీరంబున నర్ధశరీరంబునగు నన్ను బొమ్మనుట మీకుఁ దగదు. తామెక్కడనున్న నా శరీరము నక్కడనే యుండును. మీతో నుండి నేను పడు కష్టము లన్నియు నాకు సుఖంబులుగనే పరిణమించును. నేను మాత్రము మిమ్ము విడిచి యుండఁజాలను. కుమారుని మాత్రము తండ్రిగారి గృహమున కంపుదము." నలుండు కుమారుండగు నింద్రసేనుని విదర్భదేశమునకు వార్ష్ణేయుండను రథసారథితోడఁ బంపెను. దమయంతియు నలునితో నరణ్యంబుల కరిగెను. మహోగ్రాటవులయందు వారు బడిన కష్టములు లెక్కకు లేకయుండెను. ఆకలిబాధఁ దీర్చుకొనుటకుఁ బక్షులను బట్టుకొన నలుండు తనపై నున్న వలువనెగర వేయ నావలువంబట్టుకొని పక్షులెగిరిపోయెను. కాలగతికిఁ జింతింపుచు నల దమయంతులరణ్యంబున జరింపుచుండిరి. మిగుల నడచుటచేత దమయంతి యలసి, విభుని యంకతలము తలగడగఁ జేసికొని నిద్రించు సమయంబున నలుండు తన మనంబున "అక్కటా! ఈమె కష్టంబులు నేను జూడఁజాలను. నా మూలమున గదా యీమె యిడుములు పడుచున్నది. నేనీమెను విడనాడి పోయితినేని జాడ తెలియంగ పుట్టినింటికయినను బోయి సుఖించును." అని తలంచి, దమయంతి కట్టుకొనియున్న వస్త్రంబు నించుక చింపి, తాను ధరించుకొని చనియెను. అంత కొంతసేపటికి

దమయంతి మేల్కాంచి, భర్తం గానక పెక్కుభంగుల విలపించి, యాతని వెద యుచు నరణ్యంబునఁ జరింపుచుండెను. దమయంతిని విడిచివచ్చిన నలుం డొకచో కలిప్రేరణంబున సర్పదష్టుఁడై రూపము మారిపోయెను. అతఁడు ఋతుపర్ణుఁడను పుడమిఱేనిం జేరి, ప్రచ్ఛన్న వేషంబున బాహుకుండను నామంబుతో సేవించుచుండెను. దమయంతి నలుని నన్వేషింపుచు మార్గమున గొందఱు మునీంద్రులం గాంచి వారివలనఁ బతిసజీవుఁడై యుండెనని మాత్ర మెఱింగెను. ఒకచోట దమయంతి నొకసర్పము గఱువరా వీరనాయకుండను నొక నెఱుకరాజు జూచి సర్పంబును జంపి యామెను రక్షించెను. కామము గ్రుడ్డిదను నట్లాతఁడామెను రక్షించి యామెం గోర కాంత స్వభావురాలును, సాధ్వీమణియు నగు నా దమయంతి యాకిరాతునిఁ జూచి "ఓయీ నీవు నాకుఁ బ్రాణదాతవై యందునఁ దండ్రివంటి వాఁడవు. నేను రాజపత్ని నగుట చేత నీకుఁ దల్లివంటి దానను. అది యట్లుంచుము పరకాంతల గోరుట వలన మహాపాపంబు సంభవించును. నీకు దెలియక కోరితివి, ఇంక నెన్నఁడును నిట్టికోర్కెఁ గోరకుము." అనిపలికెను. కాని 'రోగికిపథ్యంబు రుచింపద' నునట్లు మోహపిశాచముచే నావహింపఁ బడిన యాకిరాతునకు నామె వాక్యములు చెవికెక్కలేదు. తుదకా కిరాతుఁడు బలవంతముగ నామెను గవయ దలఁచి; యామె పతివ్రతా ప్రభావ మహాగ్నింబడి భస్మమయ్యెను. అనంతరము దమయంతి కొన్ని దినంబులకు చేదిపురంబుఁ జేరుకొని, రాజమాతయొద్ద సైరంధ్రీ వృత్తినుండెను.

నల దమయంతుల జాడ నరయుటకు భీమరాజనేక చారుల ననేకదిక్కులకు బంపెను. సుదేవుండను భూసురుండు గూడ తత్కార్యార్థమై బయలుదేఱి, యాయా పురంబుల యందరయుచు, చేదిపురంబునకు వచ్చి యచ్చట రాజమాతమందిరమున సైరంధ్రీ వేషంబునున్న దమయంతిని జూచెను. భీమరాజానతిఁ బురోహితుండగు సుదేవుని దమయంతియు నానవాలుపట్టెను. రాజమాతఁ గూడ సైరంధ్రిగా నున్న కాంత దమయంతియని తెలిసికొనెను. సుదేవుండు దమయంతిని జూడఁగలిగి నందులకు నెంత సంత

సింపుము రాజమాత యాజ్ఞను బొంది "దగ్భకుఁదోడి దెచ్చి మరల నాతడు భీమరాజు ననుజ్ఞ ననుసరించి నలుని జాడవెదకుటకై బయలు దేరెను.

ఋతుపర్ణుఁడయోధ్యాపురాధీశ్వరుఁడు. అతని యొద్దనే నలుని రథసారథియగు వార్ష్ణేయుండు గొలువుండెను. నలుండు గూడనత్తావుననే వాని కీడుఁ జేరివాడుగదా! సుదేవుండు ఋతుపర్ణుని పురంబు బ్రవేశించి యా నృపాలుని సందర్శించెను. ఋతుపర్ణుని యాస్థానమున నున్న బాహుకునిం జూచియనుమాన పడెను. అతఁడా ఋతుపర్ణుని సభయందు నలరాజుగూర్చి భాషించి యందులకు బ్రత్యుత్తరములుగ బాహుకుని నోటినుండి వెలువడు వాక్యములను బట్టి యాతఁడే నలుండై యుండ నోపునని తలంచి నెమ్మదిగ వార్ష్ణేయుని వలన బాహుకుడు శయనించు స్థలముగన్గొని రాత్రివేళ యందాతఁడు బాహుకునకు గానుపించకుండ సమీపంబుననదే పరుండి యుండెను. మనంబున వెంగయున్న వానికి నిద్రపట్టదుగదా! ఆబాహుకుండర్ధరాత్రి సమయంబున లేచి దమయంతింగూర్చి పరితాపం బడసాగెను. సుదేవుండాతని పరితాపంబు నాలించి యాతఁడే నలుండని నిశ్చయించి "యిప్పుడు ఋతుపర్ణునితోఁ జెప్పనగు కార్యమెట్లు గాఁ బరిణమించునో? విదర్భకరిగి యీసంగతి భీమరాజుతోడను దమయంతి తోడను జెప్పి వారి యాలోచన ననుసరించి ప్రవర్తింప నగునని" తలంచి మఱునాడుదయంబు నందే ఋతుపర్ణుని వలన సెలవుగైకొని విదర్భకుఁబయనమయ్యెను.

సుదేవుండు వచ్చి నలుండు బాహుక నామంబున ఋతుపర్ణుని సేవింపుచున్నాఁడనువార్త భీమరాజును దమయంతియు విన్నంతనే వారు పొందిన యానందమునకు మేరలేదు. కాని నలుని నేరీతి విదర్భకు రప్పింప గలుగుదుమో యని యోచింపసాగిరి. దమయంతికి ద్వితీయ స్వయంవరము జరుపబడునని యొక్క ఋతుపర్ణునకెఱుంగ జేసినచో నానృపాలుండరుదెంచు ననియు నాతని వెంట నలుండు గూడ వచ్చుననియు సుదేవుండాలోచించెను. ఎట్టకేలకు భీమరాజును దమయంతియు నొప్పుకొనిరి. సుదేవుండు భీమరాజుచే వ్రాలుగల స్వయంవర పత్రికను గొనిపోయి ఋతుపర్ణునకొసంగెను. అ

కేఁడా పత్రికను జూచి మిగుల నద్భుతమందెను. నలుండద్దాని జూచి యుంచిన పరితాపంబునకు మేరలేకపోయెను. అతఁడు తనమనంబున పెక్కు రీతుల వలంచుచు నీపత్రిక సత్యమైయుండునా యని యూహించుచు దమయంతి నుద్దేశించి “హా! దమయంతీ! ఇదేమిటి! నట్టడవిని యంత కట్టుబట్ట చింపి నిన్ను విడనాడి వచ్చితినని నాకింత పరాభవంబు గూర్పఁ దలంచితివా? భవత్స్వయంవరార్థమై దేవేంద్రాదు లరుదెంచినను వారినందఱ నిరాకరించి నాపైనున్న యనురాగంబున నన్ను వరించిన నీవు నేడిట్లు సేయుదువా? ఇయ్యది ధర్మమని నీవెంచితివా? తనయుండగు నింద్రసేనుని జూచి యైనను నిట్టిసాహసము మానక పోతివిక దా!” యనిపలువిధంబులఁ జింతించెను. ఋతుపర్ణుండాతని బిలచి సంగతియంతయు దెలిపి “బాహుకా! నీరథసారథ్యనైపుణ్యము నేఁడు జూపింప వలయును. రేపు విదర్భయందు దమయంతీ ద్వితీయ స్వయంవరంబు జరుగును. భీమరాజు నన్నాహ్వానించి నాఁడు. కావున నేటిరాత్రి బయలుదేరి తెల్లవారుసరికి విదర్భాపురము జేరవలయును రథంబు నాయత్తపఱుపు” మని చెప్పెను.

బాహుకుండు ఋతుపర్ణుండు చెప్పిన తెఱంగున రథము సిద్ధముఁజేసెను. అంతట రాత్రియందు వారిరువురును రథముమీద బయలుదేరి తెల్లవారు నప్పటికి విదర్భఁబ్రవేశించిరి. పురంబున స్వయంవరాలంకారము లేవియును లేవు. ఋతుపర్ణుడు దప్ప నితరరాజు లెవ్వరును వచ్చియుండలేదు. ఇదియంతయుఁ జూచి ఋతుపర్ణు డనుమానపడసాగెను. నలుండును నయ్యది మిథ్యా స్వయంవరంబని తలంచెను. ఇట్లు ఋతుపర్ణుండును బాహుకుండును స్వయంవర విషయమై సంశయాస్పద చిత్తులై యున్న సమయంబున భీమరాజేంద్రుఁడు దమయంతిఁ దోడ్కొని సుదేవునితో నచ్చటికి వచ్చెను. అప్పుడు సుదేవుండు ఋతుపర్ణునిఁజూచి యిట్లు వచించెను. “మహారాజా! మేమొనర్చిన సాహసంబునకు నీవు మన్నింపుము. నలచక్రవర్తి మాయాజూదంబున రాజ్యసర్వస్వంబును గోలుపోయి, భార్యతో నరణ్యంబు బ్రవేశించి యంత [illegible] భార్యను విడిచి చనియె. ఆదమయంతియుఁ బెక్కుకష్టంబుల బడి తు

దను చేదిపురంబును జేర నామె జాడ నెఱింగి నేనిచ్చటికి దోడ్కొని వచ్చితిని. అన్నలుండు నీయొద్ద నుండుట యెఱింగి యాతని నిచ్చటికు వచ్చునట్లు జేయుటకు నిట్టిమాయ బన్నితిమి, అనిపలికి వెండియు నలునిఁజూచి "నల రాజా! నీ వేల జూచెదవు. తొల్లి నేను ఋతుపర్ణునికడ కరుదెంచినప్పుడు నీవొకరాత్రి నిద్దురరాక దమయంతింగూర్చి విచారించు చుండుట నేను వీక్షించితిని. మొన్న స్వయంవర పత్రిక దెచ్చినప్పుడు నీవందిన సంతాపంబును గంటిని. నీకొరకే యీద్వితీయ స్వయంవరము నిర్మింపబడినది. ఒక్క ఋతుపర్ణుడు దప్ప మఱియెవ్వరైన రాజులు వచ్చియుండిరా ? ఇంకసంశయింపక దమయంతిం జేబట్టుము." అని పలికెను. భీమరాజు నలునిఁ జూచి "రాజోత్తమా! నేను దమయంతికి ద్వితీయ స్వయంవరము సేయునంతటి పాపకర్ముడను గాను, నీకై చింతింపుచు నిద్రాహారంబులు మాని శోకింపుచున్న యీసతీమణిని నేలుము, అని చెప్పెను. మున్ను కర్కోటకుడు నలుని యరణ్యంబునఁ గఱచినప్పుడు వలసినప్పుడు తన్ను స్మరించిచో యెప్పటికిరూపు నొసంగెదనని వరంబిచ్చి యుండుటచేత నానలుండప్పుడు కర్కోటకుని స్మరించినంతనే నిజరూపునఁబొలిచెను. అప్పుడు దమయంతి మహదానంద వారాసి నోలలాడుచు నలునిపాదంబులకు నమస్కరించెను. నలుండును దమయంతి ననుగ్రహించి చిరకాలముక్రిందట జూచియున్న కుమారుండగు నింద్రసేనుని యెత్తుకొని ముద్దాడెను. ఋతుపర్ణుడు నలునిజూచి "రాజేంద్రా! నలుండవనియెఱుంగక నిన్ను నాసేవయందుంచితిని. మన్నింపు"మని యనేకతెరంగుల వేడుకొనెను. నలుండును తానుగోలుపోయిన రాజ్యంబును మరల గాంచి దమయంతీ యింద్రసేనులతో సుఖముగా నుండెను.

తే॥ గీ॥ అడవులందున్న దివ్యగృ * హములనున్న
బతిని నొక్క నిమిషమేని * బాయకుండు
తరుణి సాధ్వియౌ దమయంతి * తరుణివలెన
దన్నికెక్కను సర్వదే * వతలు బొగడ॥

నవనాగరికతా మహాత్మ్యము.

—(0)—(0)—

(మాపుడూరు శ్రీశైలము: సుందరాపురము.)

సీ॥ విగ్రహారాధన * నిగ్రహించుడటంచు
వ్యాసంబులను మెండు * వ్రాయువారు
హిందూమతంబెందు * యింపుగ లేదనుచు
పాశ్చాత్య మతములన్ * బరగువారు
బ్రాహ్మణపూజయే * పరమపాపంబంచు
పరుషవాక్యంబులు * బల్కువారు
బిచ్చగాండ్రింటికి * బిచ్చంబునకురాగ
ముంగిటతలుపును * మూయువారు
గీ॥ దానధర్మముల్ విడనాడ * దగునటంచు
ముఖ్యముగనెల్ల మీటింగ్సు * మూలమునకు
ప్రకటనలుజేసి గొప్పలు * బడయువారు
కలిగియున్నారుజగతిని * కలుషహరణ! 1
చ॥ రజితసువర్ణమేదుర వి * రాజితపాత్రల వీడనాడియా
ముజిముజు లాడు గాజు నవ * మోదిత పాత్రల గోరుటాయె క్రొ
న్నజినపు బెల్టులందమున * నందరికిన్ బ్రియమాయె చోద్యమౌ
రజితసువర్ణ కీర్ణముగు * రమ్యపుటొడ్డాణముల్ నశించెనే 2
తే॥ జుట్టు క్రాపింగు రీతిని * క్షురమొనర్చి
సూటుబూట్సుల తోడను * మేటిగాను
తిండితినుచుండి హోటల * ముండ పెండ్లి
విహితమని శాస్త్రములు మార్చి * వేయుచుంద్రు 3
సీ॥ దేశీయవస్త్రముల్ * దేబగ లేవంచు
పరదేశదుస్తులు * వాడునొకడు
మనదేశభాషలు * మంచివి లేవంచు
పాశ్చాత్యభాషలు * పల్కునొకడు

దేశీయకీర్తనల్ * దీప్రగ తేవంచు
పరదేశపాటల * బాడుసొకడు
సోదరజనములు * సొంపుగ తేరంచు
మదినికిన్నెనుబూని * మరలునొకడు
గీ॥ భక్తి వైరాగ్యములజూచి * ముక్తికోరకు
ఎచ్చటికో బోయినదిమతి * యేమనందు
భక్తియను మాటె చేదాయె * ముక్తిపోయె
లోకమున నిండె పాపంబు * లోటులేక ౪
క॥ పాపమునిండెను బుణ్యము
రూపయినను గానరాదు * రూఢిగ వెనుకన్
తీపయిన కల్లురొట్టెల్
నేపుగ భక్షించుటాయె * నింపరావిప్రుల్ ౫
సీ॥ తద్దినంబులు బెట్టి * దగజనిబ్రాహ్మణుల్
సభలలో గొప్పగ * జాటుటాయె
నవరాత్రి నిష్టలు * భువిసురుల్ గావించి
మద్యశక్తములను * మరుగుటాయె
బొట్టుమోమున బెట్టి * బెట్టసంబంచును
వేషముసొంపు నమేల్మి * దోముటాయె
దేహంబుసొంపుగా * దేటుమీరునటంచు
కోడిగ్రుడ్లను దింట గొప్పలాయె ౬
గీ॥ బ్రాహ్మణుంబెంధ బాధన్ * పాటుపడియె
నీచులెంకయుతలలెత్తి * చూచుటాయె
దేశమెల్ల నసత్యమె * తేలుచుండె
నూతనంబగు గతులచే * యూతలయ్యె
క॥ నవనాగరికత మెండయి
భువిగల పుణ్యంబులెల * బూడిదె గలిసెన్
అవగుణములు * హెచ్చాయెను
అవహేయులు దేశమంత * నమరుట జెల్లెన్ ౭

ఉషా పరిణయము.

—— :O: ——

తృతీయాంకము.

శోణపురవీథి

(ప్రవేశము—శుక సారణులు.)

సా:— బావా! చాలకాలమునుండియు నీవు కానరాకుంటివి: ఏయుద్ధములోనో చచ్చి తివనుకొంటిని. బ్రతికియుండి కంటపడి నందులకు మిగుల సంతోషమైనది.

శు:— సారణా! మనబాణాసుర రాజుగారు తపంబున కేగియుండుటచే వారు మరలివచ్చు లోపల వేగులరసిరమ్మని మంత్రి కుంభాండుడుగారు నన్ను వంపుటచే భూలోకమంతయు తిరిగ్ది వచ్చితిని. అందువలన నింతవరకు నేనూరలేకుంటిని. రాజుగారు వచ్చినారనువార్త తెలిసి హుటాహుటిని నిన్నటిరాత్రికిచటికి వచ్చి చేరితిని. విశేషములేమి?

సా:— రాజుగారు, తన తండ్రియగు బలిచక్రవర్తి నారాయణుని ద్వారపాలకునిగానిల్పుకొనినట్లుల, మనకోటవాకిట పార్వతీ పరమేశ్వరు లిద్దరును కావలియుండి తననురక్షించు చుండునట్లు వరంబుగొని వచ్చినారు. ప్రస్తుతము ఆదంపతులిద్దరును పకుటుంబ సపరివారముగ మనకోటవాకిట కాపురమున్నారుగాన మనపట్టణము కైలాసమువలె గానవచ్చుచున్నది. రాజుగారు దిగ్విజయముగావించి దేవలోకములన్నిటిని కొల్లగొట్టివచ్చినారు. మన రాజుగారింట గానరాని పదార్థ మెక్కడను గానరాదు.

శ్రీ శంకరాచార్యస్వాములవారి
రుధిరోద్గారిసంవత్సర చాతుర్మాస్యావాసము.
బ్రహ్మపురము

ఈ బ్రహ్మపురము మొహిరీ జమీందారీలోనిది. అయ్యది గజాం జిల్లాలోనుండు పదునెనిమిది [అఠారా] జమీలకు గురుకులవాసమై అష్టాదశ విద్యల యందారితేరిన పండితమండలికి విద్యాపీఠమై మండలము నందలి సమస్త వర్ణాశ్రమాచార ధర్మములును యథావిధిగ జరుపబడుచుండు నటుల శాసించు దండనాధికారివలె నుండెను. ఆకాలమున నీపట్టణము విద్యార్థులు బ్రహ్మవేత్తలునగు గురువులకును వారిప్రియశిష్యులకును మాత్రమే నిలయమై ప్రకృతి సౌందర్యములచే విరాజిల్లుచుండు నొకచిన్న ఋషిపల్లెవలె నుండెను. అందుచేతనే దీనికి బ్రహ్మపురమను సార్థకనామము ప్రసిద్ధంబయ్యెను. గాని దురదృష్టవశమున సుమారొక శతాబ్దమునుండియు నీజమీందారీని గవర్నమెంటువారు స్వాధీనము చేసికొని మహారాజునకు తవుజీ నిచ్చి కూర్చుండఁ బెట్టిరి.

ఘుంసరా యుద్ధానంతరమున నీజిల్లాకు ముఖ్యపట్టణమగు గంజా మనివార్యమగు రోగభూయిష్ట మగుటచే నచటి గవర్నమెంటు కచేరీలన్నియు నిచటికి దేబడినవి. క్రమక్రమముగా పండితాధికారము భస్మీభూతమై రాజకీయాధికారము రాజిల్ల జొచ్చినది. అయ్యది కృష్ణనిర్యాణానంతరపు కలిప్రవేశమునవలె

గానవచ్చుటచే పాండవులవలె పండిత మండలియు ప్రస్థానమేగి నది, ఆంగ్లేయ విద్యావ్యామోహము హెచ్చినది. ధనార్జనమే ప్రధాన ధర్మముగా నెంచఁబడినది. అందులకు దాస్యము వాణిజ్యమనను రెండువృత్తులే ముఖ్య సాధనములుగా భావింపబడినవి. అంతలో నయోమార్గము కూడ వెలువరింప బడినది. నానా దేశములనుండి నానావర్ణముల వారునువచ్చి ప్రవేశించిరి. వారిపరిజనులు నౌకరులు మొదలగు వారితో పట్టణమంతయు నిండినిబిడీకృతమై జనసంఖ్య ముప్పదియైదువేలవరకు పెరిగినది. ప్రాచీన వేషభాషలు మారినవి. వానితో పాటు భావములు పరివర్తనము లైనవి. అప్పటి విద్యలులేవు. మతములేదు. ఆచారవ్యవహారములు లేవు. కర్మలులేవు. దాన ధర్మములు లేవు. దేవ బ్రాహ్మణ భక్తిలేదు. నీతివర్తనములు లేవు. సత్యవర్తనులు చచ్చిపెద్దమ్మలైరి. మాయావర్తనులు మహనీయులైరి. ఇంత జనబాహుళ్యములో నింకను బ్రాహ్మణుల మను కొను వారొక వెయ్యిమందియైన నుండకపోరు. వారిలో నొక శాస్త్రమైన నామూలాగ్రముగ జదివినవారును, నొక వేదమైన సర్థముతో నెఱింగిన వారును మచ్చునకైన గానరారు. అధికారిలేడు. ఎవరికివారే పెద్దలు. పూర్వద్విజులగు నగ్రవర్ణము వారే యిటులనుండ నన్యుల గతి తెలుపకయే తెలియఁగలదు. ఎవరి మనోసాక్షియే వారికి విధినియమముగాని నిషేధమన్నమాట నున్న. సర్వవర్ణములునుసంకరమై నవనాస్తికమతమే ప్రబలినది.

పాపపుణ్య భయములేని బుద్ధి చాకచక్యముగల మాయావాదులు నధికారోన్మత్తులు మొదలగు వారు నయభయములఁజూపి సాధుసజ్జనుల సంతాపింపఁజేసి ధనమార్జించు చున్నారు. వారల కధిక వడ్డీల నిచ్చెదమని నమ్మించి ఋణము లంగొని దివాలాలు తీసి వర్తకులు ధనమార్జించు చున్నారు. ఆయిరువురి నాశ్రయించుకొని వారి చిత్తాను సారము వర్తింపుచు యాచకులు ధన మార్జింపు చున్నారు. ప్రజాసామాన్యమును పీడించి భిక్షుకులు జీవించు చున్నారు. ఇటుల యాచకులను బ్రాహ్మణులు, అధికారులను క్షత్రియులు, వర్తకులను వైశ్యులు, భిక్షుకులను శూద్రులు, చాతుర్వర్ణములై సాహాయ్య మొనరింప కలిపురుషుడీ పురరంగంబున సూత్రధారియై నాటక ప్రదర్శనముఁ గావింపుచున్నాడు.

నిజము బద్ధ మగుచున్నది. అబద్ధము నిజమగు చున్నది. న్యాయమన్యాయ మగుచున్నది. అన్యాయము న్యాయమగుచున్నది. సేవకులు దండించు చున్నారు. పోషకులు దండింపబడు చున్నారు. మాలలాదిగాగల బ్రాహ్మణేతరులు బ్రాహ్మణులగుచున్నారు. బ్రాహ్మణులు బ్రాహ్మణేతరు లగుచున్నారు. స్త్రీలు గురువు లగుచున్నారు. పురుషులు శిష్యులగుచున్నారు. పాపాత్ములు ధనవంతు లగుచున్నారు. పుణ్యాత్ములు దరిద్రులగు చున్నారు. ఇటులనే సమస్త వ్యవహార ధర్మములును తారుమారైనవి. ఋతుధర్మములు కూడ మారినవి. శ్రావణమాసము కావ

చ్చినది. ఉష్ణమని చినుకైనను లేను. ధరలు హెచ్చిపోయినవి. రోగములు ప్రబలినవి. విశూచి మశూచి వ్యాపించినవి. ఐకమత్యము మడుగంటినది. పాపము పండినది. ఎపుడు ధర్మసంస్థాపనమగును. ఎపుడు సుభిక్షమగును. ఎపుడు సుఖించెదముని జనసామాన్యము సంక్లిగిలించుకొని పరిపరివిధములఁ పర్యాలోచింపుచున్నారు. ఇట్టి సమయమున శ్రీశంకరాచార్య స్వాములవారి యూరచాతుర్మాస్యమున ధర్మసంస్థాపనము గావింప నేతెంచిరి.

గీ॥ కలియుగము పాపయుగమంట * కల్లమాట ॥ కలియుగమువంటిమంచియు * గంబులేదు । సతికిపతిభక్తివలనమో * క్షంబుగల్గు । శూద్రులకుగల్గువిప్రశు * శ్రూషవలన ।

చ॥ కృతయుగవేళ జ్ఞానమున * త్రేతతపంబున ద్వాపరంబునన్
క్రతువులగల్గుముక్తి కలి * కాలమునందివి లేకయున్న సం
తతముహరేముకుందరఘు * నాథయదూద్వహాయంచు మించుస
న్నుతిసుతియించినంగలుగు * మనుజాలకెల్లనుముక్తిభూవరా

అను వేదవాక్యముల నుపదేశించిరి. శ్రీజగన్నాథ క్షేత్రమువలెను గంగాతీర్థమువలెను సమస్తాపరాధములను కలిధర్మములని క్షమించిరి. సకల శిష్యులను సమభావమున నాదరించిరి. పిలచిన శిష్యుల గృహంబుల భిక్షలను గావింపుచున్నారు. గాని యొకనొక బ్రాహ్మణుల నంబులవి వారియింట్ల భిక్షగావింపమన్నారని కింవదంతిగా నున్నది. ఇట్టి వదంతి సత్యమైనదో కారణము నిరూపించిసిద్ధాంతీకరింప నాతెగవారు ప్రార్థించుచున్నారు.

పూర్వజన్మవృత్తాంతము.

—:0:—

ప్రస్తుతజన్మ వృత్తాంతము

భరతపూరు సంస్థానమున సలీంపూరు అను గ్రామము కలదు. ఆగ్రామమున ఖైరతీ అనునొక బ్రాహ్మణుడుగలడు. అతనికొక కుమారుడుకలడు వానివయసు నాలుగేండ్లు ఆపిల్లవాని పేరు ప్రభు. ఈపిల్లవాడు తనపూర్వజన్మ వృత్తాంతమును నిదర్శనపూర్వకముగా తెలుపుచున్నాడని భరతపూరు మహారాజాగారికి తెలిసి నిజమును కనుగొనుటకు వారు నాయాబుతాసిల్దారును నాబ్రాహ్మణుని యింటికి పంపిరి యీసంవత్సరము మార్చినెలలో తాసిల్దారుడా బ్రాహ్మణుని యింటికేగి ఆపిల్లవానిని ప్రశ్నింపగా నాబాలు డిటులతెల్పెను.

పూర్వజన్మ వృత్తాంతము.

1. పూర్వజన్మమున గూడ నేను బ్రాహ్మణుడనే. భరతపూరు సంస్థానమునందు హాత్యారీఅను గ్రామమున నివసించుచుంటిని హరబక్సుఅను పేరుగలవాడను.

2. నాకు యిద్దరు పుత్రులు. ఒకనిపేరు ఘూరే. రెండవ వానిపేరు శామలాలు. యిద్దరు కుమార్తెలు పెద్దదానిపేరు కోకిల. రెండవదానిపేరు బోలీ వారిద్దరికిని పెండ్లిచేసితిని పెద్దల్లునిపేరు రఘునాథు. ఖెర్లి గ్రామకాపురము. రెండవఅల్లునిపేరు గోకులు. నవారుగ్రామము. పెద్దకుమార్తెను కన్యాశుల్కము పుచ్చుకొనియే పెండ్లి చేసితిని గాని రెండవకుమార్తెను పుచితముగానే కన్యాదానము చేసితిని శుల్కము పుచ్చుకొనలేదు.

3. హాయ్యారిలో నాకు మంచియిల్లు (హవేలి) ఉన్నది.

4. నాయింటికి ప్రక్కను స్వరూపజత్ అనువతని.యిల్లు కలదు.

5. స్వరూపజత్ నకు 2 కు కుమారుడు ఒకకుమార్తెయు నుండిరి.

6. రాళ్ళతో కట్టబడిన ఏత్తయిన గోడ్డుకలదు.

7. ఒక పెద్ద చెరువుకలదు. ఆచెరువులో నొకమంచి యిల్లుకలదు. చెరువుపైని గోపురము కలదు.

8. చెరువులో ఒకయింటిపై నింకొకయిల్లు మేడకలదు.

(1) పన్సారీవాలా భావివద్ద రెండు రావిచెట్లున్నవి.

(2) శంకరాజాలా బావివద్ద రేగుచెట్లున్నవి.

(3) మూలీరాలా బావివద్ద మామిడిచెట్లున్నవి.

10. భోరు గ్రామమునందొక గుజారూనివద్ద నేనుద్యోగిగా నుంటిని.

11. ఒకకోటయున్నది. ఆకోటలో నొక పామున్నది. అందొక శిలాశాసనమున్నది.

12. 1634హిందీ సంవత్సరములో కరువువచ్చినది. నాయొద్ద రెండు యెద్దులుండెను. వానితో నాపొలముతో వ్యవసాయము చేయుచుంటిని.

13. నాతండ్రి బ్రతికియుండగానె మాగ్రామమునకు వెలుపలనున్న ఒక్క బంగాళాలో నేను చనిపోతిని.

14. చనిపోయినపిమ్మట నేను పరలోకమునందుంటిని.

15. దేవునకు గడ్డమును మీసమును కలవు.

16. నీవు సలీంపూరుకు వెళ్ళమని దేవుడే నన్నుపంపెను. (సలీంపూరు ప్రస్తుతము యీపిల్లవాడు పుట్టినయూరు)

17 నాభార్యపేరు గంజో (బట్టతలగలదని అర్థము)

18. నాతండ్రిపేరు మంజే

16. నామేనమామ బిగ్గ వాస్లో యుండెను.

20. నామామ (భార్యతండ్రి) బన్హావారిలో నుండె.

21. మూలాజతు అనునతడొకసారి మానూతిలో పడెను. నేను అతనిని పైకితీసితిని. అతడు బ్రతికెను.

(యీరీతిగా పిల్లవానిని ప్రశ్నించునపు మధ్య మధ్య నాపిల్లవాడు ముసిముసి నవ్వులు అర్థములేని ముద్దుమాటల వాడుచుండెను వాడని తాసిల్దారు రిపోర్టులో వ్రాసెను.)

ఆ మహారాజావారి ఆజ్ఞానుసారము ప్రభు అను నాపిల్లవానిని నేను ఎడ్లబండిలో హాత్యారీ గ్రామమునకు తీసుకొని వెళ్లినాను. సూర్యాస్తమయ సమయమునకు మేమాగ్రమము చేరితిమి. గ్రామమునకు కొంత దూరములో బండినాపి పెద్దచెరు వెచటనున్నదని నేనాబాలు నడగితిని గ్రామమునకు దక్షిణమున నున్నదని చెప్పెను దిశనుసరిగా చూపలేదు. అచటికి తీసికొని వెళ్ళకను రమ్మనిగూడ అతడనలేదు. గాన మేమూబండిలో నెక్కి గ్రామములోనికేగి ఆరాత్రికి విశ్రమించితిమి

మరునాడుదయముననే ఆగ్రామములో ప్రముఖులగువారిని పిలిపించితిని.

1. ధర్మసింగు ఫౌజుదారు వయసు 60 ఏండ్లు
2. అజమతీసింగు ఫౌజుదారు గ్రామలంబారుదారు వయసు 50 ఏండ్లు
3. రామశింగు ఫౌజుదారు వయసు 72 ఏండ్లు
4. వారకనాథు బ్రాహ్మణుడు వయసు 40ఏండ్లు వారియెదుట నాపిల్లవానిని మరల ప్రశ్నించితిని. ఆతడును తెలిపెను. ఈసంగతులన్నియును బాలుడు సరిగానే చెప్పెనని గ్రామస్థులు తెలిపిరి.

స్వగృహమును గుర్తించెను.

నీయింటికి దారిచూపుమని పిల్లవానినడిగితిని. ఆతడు నాలుగడుగుల నడిచి సంశయించుచు నిలుబడెను. నేనతని చేయిపట్టుకొని నడిపించితిని. ఆతడింకొక వీధికి మరలెను. అచట మరల కొద్దిసేపు ఆలోచించి పిమ్మటసరియైన దారిని తనయింటికి తీసుకొని వెళ్ళెను. ఆదారి వంకర టింకరగా చాలదూరము గానున్నను పిల్లవాడు దారితప్పలేదు. అతనియింటి కిరుప్రక్కలనున్న యిండ్లు శిథిలములైయున్నవి గాన అతడు తనయింటి గుమ్మము ఎదుట నిలచి కొంతసేపు అనుమానించెను. పిమ్మట గుతిజాంచి లోనికేగి హరబన్స కుమారుడగు ఘూరేను జూచి యతడే నాకుమారుడని చెప్పి అతని వ్రేలును పట్టుకొనెను. ఆగ్రామమునందు తక్కినవారి నెవ్వరిని గుర్తింపలేదు. తనపూర్వజన్మస్మృతిని బట్టి ఆబాలుడు చెప్పెనుగాని ఎవ్వరును బోధింపలేదు. అని తాసిల్దారు వ్రాసెను. [illegible]

వింతలు, వినోదములు.

—(o)—(o)—(o)—

భయంకరమైన సుడిగాలి.

మార్క్సెసులో జూలై 23వ తేదిని ప్రచండమైన సుడిగాలి బస్తీని చుట్టుకొని యిండ్లు, చెట్లు భోధస్తూపములు మోటార్లు ఫ్యాక్టరీ పైకప్పులు, గుర్రపుబండ్లు మొదలగు అన్నింటిని ఆకాశమున కెగరగొట్టెను. పశువులు మేకలు, కోళ్లు చాలవరకు చనిపోయెను. మనుష్యులలో కొందరు చనిపోయిరి. కొందరికి బలమైన గాయములు తగిలినవి. చెట్లు రోడ్డుల కడ్డముగా పడిపోయెను. రైలుపట్టాలును నూడబెరికిపోయెను. అయిదు నిమిషములలో పట్టణమంతయూ ఆకసమున విహారము సలిపెనట. దర్బారు

పెరుగుకుండలో త్రాచుపాము.

పాపకార్యమునకు వెంటనే ఫలము పాముకాటు.

వంగరాష్ట్రమున భూరావారా అను నొక గ్రామముకలదు. ఆ గ్రామమున నిద్దరు పంచమహాపాతకులున్నారు. వారిలోనొకడు మేనమామ. రెండవవాడు వాని మేనల్లుడు. ఈమధ్య నొకనాడు అర్ధరాత్రిమున వారిద్దరును ఒక విశ్వబ్రాహ్మణుని యింటప్రవేసించిరి. ఆయింటి వారందరును నిద్రపోవుచుండుటచే వారు నిర్భయముగ నాయింటనున్న ధనమును నగలను సామానుల నన్నిటిని దొంగలించి తీసుకొనిపోయిరి. ఇంకను తనివిదీరక ఏకుండలో నేమున్నదోయని చీకటిలో వెతుకుచు వారిలో నొకడొక పెరుగుకుండలో చేయిపెట్టెను. వానివ్రేలు కొనను భరింపరాని బాధ (మంట) బయలుదేరినది. ఏదో కొండచీమ కరచియుండును. నీ కేమి భయముగాదని వానికి ధైర్యము చెప్పుచు రెండవవాడు గూడ దానిలోనే చేయిపెట్టెను. వానికిగూడ నాగతియే పట్టినది. అంతట వారిద్దరు వడివడిగా తమ యింటికిపోయిరి మరునాటుదయమునకు పాముకరచిన కలుగు లక్షణము లన్నియూ వారికి గలిగినవి. మంత్రవేత్తలువచ్చి మంత్రములు వేసిరిగాని లాభము లేకపోయెను. ఇకత్రా

ము బ్రతుకవని వారు తెలిసికొని తాము గతరాత్రి చేసిన దొంగతనము సంగతిని పూర్తిగ వెల్లడించి ఆవస్తువులను దాచినస్థలముగూడ తెలిపిరి. గ్రామస్థులందరును ప్రోగుపడిరి. మరికొంత సేపటికి కొంతముందు వెనుకగా వారిద్దరును ఆనాడే మృతినొందిరి. దీనబంధు.

శ్రీయుత లాలా లజపతిరాయిగారికి ఈ నెల 15వ తేది సాయంకాలము 6 గం|| లాహోరు చెరసాలనుండి వదలిరి

శ్రీమతి శుధాందు బాలహ్యజఅను కన్య పాట్నా హైకోర్టునందు వకీలుగా చేర్చుకొన బడెను

కావేరినదులు పూర్తిగా వచ్చి తిరుమనాపల్లి తాలూకా యందలి కొన్నిగ్రామములు చిన్న చిన్న దీవులనలె నున్నవి

ఉత్తరజిల్లాల స్థానిక సంఘముల సభ కాకినాడలో జరుపుటకై ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి

బీజపూరు చెరసాలనుండి మౌలానా మహమ్మదాలీ గారిని వదలగానే వారికి మ్యునిసిపాలిటీవారు స్వాగత మొసంగవలెననుతీర్మానము బీజపూరు మ్యునిసిపలు కంసుసభలో నామోదింప బడెను

హిందూ మతగ్రంధకర్తలును శాస్త్రగ్రంధములు మొదలగువానిని రచించిన వారందరును బ్రాహ్మణేతరులే బ్రాహ్మణులు చాల అల్ప సంఖ్యాకులు హిందూ ధర్మరక్షణ భారమంతయును పూర్వమువలెనే యిప్పుడు గూడ బ్రాహ్మణేతరులపైననే ఆధారపడియున్నది

నయనారురౌతరు' శాసింసాహిబు అనువారిద్దరును మధురలో చాలదుర్మార్గులు, తుంటరులు నైయున్నారు ఈనెల 9వ తేదీని వారిద్దరును కలసి గెల్లూరు కల్లు (అంపు) దుకాణమున కేగి కల్లుత్రాగిరి వారికి పైకము హెచ్చిన పిమ్మట వారికి కలహము పెరిగి ఒండొరులను కత్తులతో నరుకుకొనిరి వారి నిద్దరిని మధురలో దొరతనమువారి పెద్దఆసుపత్రికి వెంటనే తీసికొని పోయిరి గాని అమరునాడే వారిద్దరు నావైద్యశాలలో చనిపోయిరి (హింద

గ్రంథస్వీకారము.

ఈక్రింది గ్రంథములను కృతజ్ఞతా పూర్వకముగ నందుకొంటిమి:—

1. శ్రీఆంధ్రపరిశోధక మహామండలి పంచమవార్షికోత్సవసంచిక:—

ఇయ్యది డెమ్మీ నాలుగుపుటలు సైజున 102 పుటలు గలిగి ప్రసిద్ధ పండితులు కొందలగు వారిచే వ్రాయబడిన దేశాభ్యుదయ పూర్వకములు, మృదుమధుర శైలులుగల యిరువది యైదు చక్కని వ్యాసములతో కావ్య నిధి! శ్రీ చెలికాని లచ్చారావుగారి సంపాదకత్వమున వెలువరింప బడినది. భాషాసేవకై వ్యయ ప్రయాసముల కోర్చి వారుచూపుచున్న త్యాగమును గూర్చి యాంధ్రదేశీయు లందఱు నెఱింగి యుండుటచే విశేషించి తెల్పవలసినది లేదు. వెల రు 1—4—0 ఆంధ్రభాషావిలాసినీ చందాదారులకు సగము వెల.

2. పీరరాజ ఆంధ్రవచన భారతము:—

ఇయ్యది అనంతపురం సి. డి. కాలేజీ ఆంగ్లభాషోపన్యాసకులగు మ॥ రా॥ రా॥ యస్. కె. వెంకటేశం యమ్. యే; యల్. టి; గారిచే ప్రచురింపబడినది. ఇయ్యది 17వ శతాబ్దిని కళింగ పీరరాజాఅను కవివర్యునిచే వచనరూపమున రచింపబడిన గ్రంథము. సభాపర్వములో 76 పుటలుగల 17 అధ్యాయములు రెండుభాగములుగ నచ్చొత్తింపబడినది. శైలి సులభముగాను బాలగోపాలము చదువుట కనువైనది.

3. శ్రీవిశ్వేశ్వరాంధ్ర భాషానిలయము:—

హుజూరాబాదు:— ప్రథమవార్షిక వృత్తాంతము దీనిని గూర్చి వ్యయప్రయాసములకోర్చి సేవజేయుచున్న గౌరవ కార్యదర్శిగారగు శ్రీ సోమరత్న బసమేశ్వర రావుగారు వందనీయులు.

4 శ్రీ శారదాసమాజ చతుర్థవార్షిక నివేదిక:— అనంతపురం:—

ఈస్త్రీసమాజమును గూర్చి శ్రమపడుచున్న సోదరీమణులకును సమాజాధ్యక్షురాలగు శ్రీ॥ హట్టి పిళ్లమ్మగారికిని కార్యదర్శినులగు శ్రీ॥ యస్. వి. మీనాక్షీసుందరమ్మ హెచ్. సుబ్బమ్మ గార్లకు నాయురారోగ్యముల నొసంగి రక్షింప పరమేశ్వరుని ప్రార్థించుచున్నాము.

వీరరాజ ఆంధ్రవచన భారతము.

ఆంధ్రము నందపురూపముగ నుండు 17వ శతాబ్దపువచ
రచనలోని ఈఆంధ్రవచన భారతమునందలి సభాపర్వములో
76పుటలు గల 17అధ్యాయములు రెండు భాగములుగ నచ్చొ
త్తింపబడినది. ఈగ్రంథమునకు కొందరు చందాదారు లేర్పడినా
రు. అయినను మరికొందరు చందాదారు లేర్పడినచో నెక్కువపు
టలుగల పుస్తకములద్వారా గ్రంథమంతయు వెలువడగలము
ఈగ్రంథ ముద్రణఖర్చులు మాత్రము పూడిపోవునట్లు రెండుభా
గములకు రు1-0-0వెల విధించడమైనది. చందాదారులు కా
గోరువారు రు1-0-0పంపినయెడల నిప్పుడు వెలువడిన రెండుభా
గములు పంపుచు పైవెలువడు గ్రంథములు వి. పీ. ద్వారా పం
పెదము. ఆంధ్రభాషాభిమాను లెల్లరును చందాదారులైనాయు
ద్యమము నెరవేర్పప్రార్థితులు.

ఎస్. కే. వెంకటేశం. { అనంతపురము
15-8-23

మంచి బహుమానము!   మంచి బహుమానము!

రు 50-0-0లు

గుణము లేదని రుజువు చేయువారికి యాబైరూపాయలు బహుమానమొసగబడు.

మూర్తీస్. తామరనాశని.

ఇది. తామరఅను అంటువ్యాధిని అతిత్వరితముగా మాన్పును. యిదివరకు యెన్నడూ యిట్టిమందులు బజారునందు విక్రయింప బడివుండలేదు.

వెల శెట్టు రు 1-0-0లు

తపాలాఖర్చు రు 0-4-0లు

టి. యెన్. మూర్తి & కో

బరంపురం

గంజాంజిల్లా

ఓం

దివ్యౌషధము

వేలకొలది సౌభాగ్యతా పత్రములు పొందిన

శిలాజతు రసాయనము
పరీక్షాగారిని ప్రాశస్త్య మైనది

అతి శ్రేష్ఠమైన గోమూత్ర శిలాజతు (మోమ్యాయి)తో తయారుచేయ బడును. దీని శిలాజతు లేహ్యమని కూడ చెప్పుదురు. సేవించుచున్నంతకాల ము రోగి ఆరోగి యనక ఏ రోగియైనను ఎట్టి నిరోగియైనను దీని సేవకు వాడి తప్పక పుష్టిగా నుందురు. శాస్త్రోక్తముల ప్రకారముగనే కాక నూతనబాల్యమును రానిచ్చి కాపాడును శరీరపుష్టి, శుక్రవృద్ధి, ఇంద్రియ పటుత్వము, బుద్ధిబలము, మంచి ఆరోగ్యము అత్యద్భుతముగ కలుగజేయును. ఇంతవరకు జీర్ణాశయ గ్రంథి స్త్రీ బాల, వయోవృద్ధుల సహితము అన్ని విధముల ఆరోగ్యమునకు చక్కని ఔషధమై యున్నది. ఇంకను దీని కొరకు వేలకొలది ధన్యవాద పత్రము ప్రఖ్యాతి నొసఁగినది, ప్రతిదినము సౌభాగ్యతా పత్రికలను విశేషముగ ఆర్డరులు వచ్చుచున్నవి పట్టణములు. పల్లెలో కను కూడ మాకు ఏజంట్లు కావలెను ఇంగ్లీషు కేటలాగులు కోరువారికి ఉచితముగా పంపబడును.

శిలాజతు రసాయనము 20 తు. డబ్బా 1కి రు 6-0-0

• శ్రేష్ఠమైన శిలాజతు బజారు హెచ్చుతగ్గు ధరలను బట్టి తగ్గ సాయనము డబ్బా ఖరీదు కూడ మారుచుండును

విలాసము

ఆయుర్వేద రత్న పండిత,

బి. శ్యామసుందర రావు బ్రదర్స్

ఆయుర్వేదౌషధాలయము, బరంపురం, (గంజాం)

కమల

ఇది 'గోల్డుస్మిత్' అను ఆంగ్లేయ కవివర్యునిచే వ్రాయబడిన 'హెర్మిట్', అను దానిననుసరించి ముద్దుముద్దుగా తేటతెలుగు శైలిలో రసవంతముగా గీతపద్యములలో వ్రాయబడినది. ఇందొక రాజపుత్రిక తాను మనసారా ప్రేమించుకొనిన సాధుని ధనమదాంధతచే మొదట గనమనస్సున తృణీకరించి పరిగణించుటయు, పిదప నొంతవడికి పశ్చాత్తాపము నొంది వానికై వెదకుచు నగరమునొదలి యడవిలో నష్టకష్టములబడి తుదకు ప్రేమించుటయు, చదివి తీరవలెను. వెల రు 0–2–0

శ్రీ వరలక్ష్మీ శతకము.

ఇది లక్ష్మీభక్తుల కత్యంతోపయుక్తముగా భక్తిరస ప్రధానములగు పద్యములచే నొప్పు నూతనశతకము. ఇంతియగాక నిందు నీతి మత సంబంధ సంయుక్తములగు పద్యములుకూడ గలవు శ్రోతృహృదయంగమము. వెల రు 0–2–0

శ్రీ మహాలక్ష్మీ పూజపాటలు.

ఇందు శ్రీమతి కర్నేపల్లె వెంకటసుబ్బమ్మగారిచే వచ్చువచ్చుటకు తగియుంచబడి ప్రచురింపబడిన పూజపాటలు మంగళహారతులు, కోలాటపదములు ప్రకటింపబడినవి. వెల రు 0–[illegible]–0

ఏకాంత సేవకీర్తనలు.

ఇందు గౌరీశంకరుల యొక్కయు లక్ష్మీనారాయణుల యొక్కయు శృంగార కలహములు, తిరువీధి మొదలగు ఉత్సవాదులయందు జరుగుచుండు సేవావిశేషములు సంపాద రూపముగా రచింపబడిన కీర్తనలును తదితర భక్తికీర్తనలును గలవు. వెల రు 0–2–0

కాంచనమాల.

ఇదియొక చక్కని నాటకము. ఇందు కొండవీటి ప్రభువులకును కాంచనమాలకును, [illegible] జరిగిన విచిత్ర [illegible]. కొండవీటి [illegible] మహమ్మదీయ [illegible] చక్కగా [illegible]. [illegible] వెల రు 0—8—0

మా ఆంధ్రలక్ష్మీ [illegible] గ్రంథము [illegible].

ఆంధ్రలక్ష్మీ కార్యాలయము, బరంపురము. గంజాంజిల్లా

ప్రకటన.

[illegible] గాని ప్రతి జిల్లా యందును, [illegible] గూర్చి ఆంధ్రలక్ష్మీ మాసపత్రికకు విశేష వ్యాపి కలుగునట్లు [illegible] చేయవలెను వి[illegible] వరములు వలయువారు వ్రాసి [illegible] వలెను

మేనేజరు,

ఆంధ్రలక్ష్మీ కార్యస్థానము,

కురివివారివీధి బరంపురం, (గంజాంజిల్లా)

ఆంధ్రలక్ష్మి

ఇది స్త్రీలయుపయోగార్థమై ప్రచురింపబడు మాసపత్రిక ఇందు పూర్వసాధ్వీమణుల చరిత్రములు, విద్యాసత్తువచే పేరుగాంచిన నవీననారీమణుల చరిత్రములు, సుబోధకములగు చిన్నవలలు, కథలు, నాటకములు, పాటలు మొదలగు స్త్రీలకుపయుక్తములగు పెక్కు విషయములు ప్రకటింపబడును అయ్యవి స్త్రీవిద్యాభిమానులగు పురుషులవల్లను, విదుషీమణులవల్లనున్ను వ్రాయబడుచుండును

చందా వివరములు

పోషకులకు సం॥రం॥	రు 10-0-0లు
సహాయులకు	5-0-0
చందాదారులకు	2-0-0
విడిపత్రిక	0-1-0

ప్రకటన రేట్లు

నెలకు నిండుపుటకు	రు 2-0-0	సంవత్సరమునకు	20-0-0
పంక్తి 1కి	0-2-0	ఆరుమాసములకు	11-0-0

శ్రీమతి కె. శ్రీవెంకటరమణమ్మ

పత్రికాధిపతురాలు విడాదిపేట, బరంపురం (గంజాంజిల్లా)

Printed and Published By K. Sivaramiah

At the Andhra Lakshmi Press, Berhampore *Ganjam (Dt)*

1923	సెప్టెంబరు.				1923
ఆది......	30	2	9	16	23
సోమ......	●	3 కృష్ణ అష్టమి	●	17	O FULL MOON
మంగళ...	●	4	11	18	25
బుధ......	●	5	12	19	26
గురు......	●	6	13	20 ఏకాదశి	27 [illegible]
శుక్ర......	●	7 ఏకాదశి	14 వినాయక చవితి	21	28
శని......	1	8	15	22	29